

DET KONGELIGE
MILJØVERNDEPARTEMENT

Prop. 75 L

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i naturmangfoldloven, viltloven mv.
(nødverge, bruk av åte)

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	5	3.5.1	Gjeldende rett.....	29
2	Bakgrunnen for forslagene	6	3.5.2	Forslaget i høringsbrevet.....	29
2.1	Nødverge m.m.	6	3.5.3	Høringsinstansenes syn	29
2.2	Bruk av åte	6	3.5.4	Departementets bemerkninger	29
2.3	Høringen	6	4	Bruk av åte	31
2.3.1	Departementer.....	6	4.1	Innledning	31
2.3.2	Andre statlige organer	6	4.1.1	Utlekking av åte i forbindelse med jakt og felling av store rovdyr	31
2.3.3	Kommuner	6	4.1.2	Utlekking av åte for å lokke til seg store rovdyr for andre formål.....	31
2.3.4	Organisasjoner, forskningsinstitu- sjoner, foretak m.m.	7	4.1.3	Eksempler på utlegging av åte for andre formål.....	32
2.3.5	Departementer.....	7	4.2	Gjeldende rett	32
2.3.6	Andre statlige organer	7	4.3	Andre lands rett.....	32
2.3.7	Kommuner	7	4.4	Forslaget i høringsbrevet	33
2.3.8	Organisasjoner, forskningsinstitu- sjoner, foretak m.m.	7	4.5	Høringsinstansenes syn	33
2.4	Konsultasjon.....	8	4.5.1	Generelt.....	33
3	Nødverge	9	4.5.2	Støtte til forslaget	33
3.1	Felling av vilt til forsvar av bufe og tamrein	9	4.5.3	Hel eller delvis motstand mot regulering.....	34
3.1.1	Gjeldende rett	9	4.5.4	Innholdet av en nærmere regulering	34
3.1.2	Kort historikk.....	9	4.5.5	Øvrige synspunkter	35
3.1.3	Svensk rett	10	4.6	Departementets bemerkninger	35
3.1.4	Forslaget i høringsbrevet	10	5	Økonomiske og administrative konsekvenser	36
3.1.5	Høringsinstansenes syn.....	13	5.1	Nødverge.....	36
3.1.6	Departementets bemerkninger.....	17	5.2	Bruk av åte	36
3.2	Felling av rovdyr i innhegnet område.....	21	6	Merknader til de enkelte bestemmelsene	37
3.2.1	Gjeldende rett	21	6.1	Til endringen i viltloven § 26	37
3.2.2	Svensk rett.....	21	6.2	Til endringene i naturmangfoldloven § 17	37
3.2.3	Forslaget i høringsbrevet	21	6.3	Til ny § 17 a i naturmangfoldloven	38
3.2.4	Høringsinstansenes syn.....	23	6.4	Til endringen av lov om statlig naturoppsyn § 2 første ledd.....	39
3.2.5	Departementets bemerkninger.....	25	6.5	Til overgangsbestemmelsen	39
3.3	Melding	28	Forslag til lov om endringer i naturmangfoldloven, viltloven mv. (nødverge, bruk av åte).....	40	
3.3.1	Gjeldende rett	28			
3.3.2	Forslaget i høringsbrevet	28			
3.3.3	Høringsinstansenes syn.....	28			
3.3.4	Departementets bemerkninger.....	28			
3.4	Hund og andre husdyr	28			
3.4.1	Gjeldende rett	28			
3.4.2	Forslaget i høringsbrevet	29			
3.4.3	Høringsinstansenes syn	29			
3.4.4	Departementets bemerkninger	29			
3.5	Unntak for spesielt truede arter eller bestander.....	29			

Prop. 75 L

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i naturmangfoldloven, viltloven mv. (nødverge, bruk av åte)

*Tilråding fra Miljøverndepartementet av 19. februar 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

I proposisjonen foreslår Miljøverndepartementet endringer i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) og lov 29. mai 1981 nr. 38 om viltet (viltloven). Endringene gjelder nødverge, samt bruk av åte.

Forslaget som gjelder *nødverge* innebærer i grove trekk følgende:

Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn i en 3-årsperiode har vært klart over det bestandsmål som er fastsatt av Stortinget, skal adgangen til å felle disse artene i nødverge utvides. Felling skal da kunne skje dersom felling må anses påkrevet for å fjerne en umiddelbar og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris. Med dette senkes terskelen for felling sammenlignet med det som i dag gjelder. Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn senere i en 3-årsperiode ligger klart *under* bestandsmålet, strammes fellingsadgangen inn igjen, inntil vilkårene for utvidet fellingsadgang på nytt er oppfylt.

Bjørnebestanden er i dag under bestandsmålet. Det foreslås en overgangsbestemmelse som innebærer at fellingsadgangen for bjørn utvides første gang bestandsmålet nås.

I tillegg foreslås det en utvidet adgang til å felle rovdyr, uavhengig av art, som befinner seg i rovdysikkert hegn. Felling skal kunne skje når det er påkrevet for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på produksjonsdyr eller hund. En varslingsplikt for eier ved mistanke om at rovdyr befinner seg i rovdysikkert hegn, foreslås også.

Når det gjelder *bruk av åte*, foreslår departementet en hjemmel i viltloven for å regulere adgangen til bruk av åte i forbindelse med jakt, fangst og felling av vilt, samt utlegging av åte for å lokke til seg vilt i ulike andre sammenhenger.

Proposisjonen følger også opp Stortingets lovvedtak av 19. juni 2009 om endringer i lov om statlig naturoppsyn § 2 som på grunn av en inkurie ikke ble gjort gjeldende i forbindelse med ikrafttredelsen.

2 Bakgrunnen for forslagene

2.1 Nødverge m.m.

Den såkalte nødvergebestemmelsen er nedfelt i naturmangfoldloven § 17 annet ledd (tidligere viltloven § 11). Bestemmelsen slår for det første fast at vilt kan avlives når det må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person. Det fremgår videre av bestemmelsen at eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan felle vilt under direkte angrep på bufe eller tamrein.

Avliving/felling av rovvilt kan altså skje i selvforsvar under direkte angrep på bufe og tamrein uten noen forutgående tillatelse.

Rettslig sett er bestemmelsen antakelig nærmere beslektet med nødrett enn med nødverge. Den omtales imidlertid svært ofte som en «nødvergebestemmelse», og er til dels også omtalt slik i rettspraksis, og departementet har derfor av pedagogiske grunner valgt å bruke denne betegnelsen også her.

Bestemmelsen er omtalt i regjeringens første Soria Moria-erklæring (2005-2009). Her heter det:

«Regjeringen vil at nødvergeparagrafen i viltloven skal presiseres for å klargjøre dyreeierens rett til å beskytte husdyr og hunder mot angrep».

Bestemmelsen er videre omtalt bl.a. i Innst.S. nr. 174 (2003-2004) fra energi- og miljøkomiteen om rovvilt i norsk natur. Her anbefalte komiteens flertall at det ble utredet om nødvergeretten også burde omfatte hund som direkte angripes av rovvilt.

For å redusere omfanget av rovviltskader på bufe og tamrein og som ett av flere tiltak, er departementet kommet til at nødvergebestemmelsen i naturmangfoldloven bør liberaliseres. Gjeldende bestandssituasjon for enkelte av rovviltartene kan tilsi en mer nyansert nødvergebestemmelse enn dagens.

2.2 Bruk av åte

Vilt vil naturlig oppsøke konsentrasjoner av mat/næring. Ved menneskeskapte konsentrasjoner av mat/næring i form av et åte vil det kunne oppstå forhold som påvirker det enkelte individ eller det aktuelle miljø, og under gitte forutsetninger representerer en risiko for både vilt, miljø og i unntakstilfeller mennesker. Etter departementets syn er det behov for en lovhjemmel for en betryggende håndtering og regulering i forskrifts form av bruk av åte for ulike formål.

2.3 Høringen

Departementet sendte 26. juni 2008 på høring forslag til endringer i viltloven. Forslaget ble sendt på høring til følgende instanser:

2.3.1 Departementer

Justis- og politidepartementet
Landbruks- og matdepartementet

2.3.2 Andre statlige organer

Sametinget
Direktoratet for naturforvaltning
Fylkesmennene
Reindriftsforvaltningen
Rovviltnemnda i region 1
Rovviltnemnda i region 2
Rovviltnemnda i region 3
Rovviltnemnda i region 4
Rovviltnemnda i region 5
Rovviltnemnda i region 6
Rovviltnemnda i region 7
Rovviltnemnda i region 8

2.3.3 Kommuner

Samtlige kommuner i Norge

2.3.4 Organisasjoner, forskningsinstitusjoner, foretak m.m.

Alpha-gruppen
Fellesaksjonen for ulv
Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk
Foreningen våre rovdyr
Fremtiden i våre hender
Friluftslivets fellesorganisasjon
Greenpeace Norge
Kommunenenes sentralforbund
Miljøstiftelsen Bellona
Natur og Ungdom
Norges Skogeierforbund
Norges Jeger- og Fiskerforbund
Norges Miljøvernforbund
Norges Naturvernforbund
Norges Bondelag
Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Norsk institutt for naturforskning
Norsk samarbeidsforum for ny rovviltforvaltning
Norsk Sau og Geit
Norske reindriftsamers landsforbund
Norskog
SABIMA
Statskog
Utmarkskommunenenes sammenslutning
WWF

Høringsfristen var satt til 5. september 2008. Departementet har mottatt realitetsmerknader til høringsbrevet fra følgende instanser (høringsinstanser og andre):

2.3.5 Departementer

Justis- og politidepartementet
Landbruks- og matdepartementet

2.3.6 Andre statlige organer

Fylkesmannen i Hedmark
Fylkesmannen i Finnmark
Fylkesmannen i Troms
Fylkesmannen i Buskerud
Fylkesmannen i Aust-Agder
Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
Fylkesmannen i Oppland
Fylkesmannen i Rogaland
Politidirektoratet
Rovviltnemnda i region 2
Rovviltnemnda i region 3
Rovviltnemnda i region 5

Rovviltnemnda i region 8
Reindriftsforvaltningen
Riksadvokaten
Økokrim

2.3.7 Kommuner

Nord-Fron kommune
Rana kommune
Våler kommune
Lom kommune
Hol kommune
Sarpsborg kommune
Roan kommune
Stor-Elvdal kommune
Elverum kommune
Trøgstad kommune
Grong kommune
Aurskog-Høland kommune
Nome kommune
Bø kommune
Verdal kommune
Sykkylven kommune
Sirdal kommune
Vegårshei kommune
Verran kommune
Nes kommune
Sel kommune
Skedsmo kommune
Vågå kommune
Ringerike kommune
Gratangen kommune
Sauherad kommune
Eidsvoll kommune
Alvdal kommune
Rennebu kommune
Drammen kommune
Skjåk kommune
Rissa kommune
Norrdal kommune
Namsskogan kommune
Tynset kommune
Oslo kommune
Snåsa kommune

2.3.8 Organisasjoner, forskningsinstitusjoner, foretak m.m.

Arbeidsutvalget for kommunal viltforvaltning i Aust-Agder
Faggruppa på Rovdyr
Fellesaksjonen for ulv
Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk
Foreningen våre rovdyr

NOAH
Norges Skogeierforbund
Norges Jeger- og Fiskerforbund
Norges Naturvernforbund
Norges Bondelag
Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Norsk institutt for naturforskning
Norsk Kennel Klub
Norske reindriftsamers landsforbund
Norsk Sau og Geit
Norsk Zoologisk Forening
Norskog
Utmarkskommunenes sammenslutning (USS)
WWF

Bergen kommune
Leirfjord kommune
Kvalsund kommune

2.4 Konsultasjon

De foreliggende lovendringsforslagene har vært forelagt Sametinget, med spørsmål om Sametinget ønsker å konsulteres om saken. I brev av 21.10.2009 uttaler Sametinget at det er positivt til endringsforslagene, og Sametinget ser derfor ingen grunn til å be om konsultasjoner.

Følgende høringsinstanser har gitt uttrykk for at de ikke har realitetsmerknader:

3 Nødverge

3.1 Felling av vilt til forsvar av bufe og tamrein

3.1.1 Gjeldende rett

Naturmangfoldloven § 17 annet ledd lyder i dag:

«Vilt kan avlives når det må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person. Eier, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan felle vilt under direkte angrep på bufe og tamrein. Avliving og forsøk på avliving etter dette ledd skal straks meldes til politet».

Bestemmelsen viderefører den tidligere nødvergebestemmelsen i viltloven § 11 første og annet ledd. Det fremgår av forarbeidene (Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387) at bestemmelsen innholdsmessig ikke er endret. Om formuleringen «under direkte angrep» heter det samme sted:

«Uttrykket «under direkte angrep» innebærer at felling bare kan skje dersom rovviltet er i ferd med å angripe eller angriper bufe/tamreinen, jf. Ot.prp. nr. 54 (1992-93) s. 24. Dette viser at fellingsadgangen bare omfatter tilfeller av akutt karakter, og videre at tilstedeværelsen av rovdyr i et område der bufe eller tamrein beiter, ikke er tilstrekkelig for å felle rovvilt, jf. Ot.prp. nr. 54 (1992-93) s. 13.»

Høyesterett har slått fast at uttrykket «under direkte angrep» må tolkes noe mer romslig enn det som kan sies å følge av en snever ordfortolkning, men dette må begrenses til tilfeller hvor et direkte angrep er umiddelbart forestående, jf. Rt. 2004 s. 1854.

En *generell* bestemmelse om nødverge finnes i lov 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven). I straffeloven § 48 første og annet ledd heter det:

«Ingen kan straffes for Handling, som han har foretaget i Nødverge.

Det er Nødverge, naar en ellers strafbar handling foretages til Afvergelse af eller Forsvar mod et retsstridigt Angreb, saafremt Handlingen ikke overskrider, hva der fremstillede sig som fornødent hertil, og det i Betragt-

ning af Angrebets Farlighed, Angriberens Skyld eller det angrebne Retsgode ei heller maa agtes ubetinget utilbørlig at tilføie et saa stort Onde som ved Handlingen tilsigtet.»

Det følger av forarbeidene til naturmangfoldloven at nødvergebestemmelsen i naturmangfoldloven og straffelovens nødvergebestemmelse gjelder ved siden av hverandre, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387. Det har i eldre juridisk teori vært en vanlig oppfatning at en ikke har nødvergerett etter straffeloven mot angrep fra dyr, fordi et dyr ikke handler rettsstridig, slik bestemmelsen forutsetter. Høyesterett har imidlertid uttalt at straffelovens nødvergebestemmelse «i en viss utstrekning må få analogisk anvendelse ved angrep fra dyr», jf. Rt. 1978 s. 553. Med analogisk anvendelse menes at bestemmelsen gis anvendelse på et tilsvarende område som det lovbestemmelsen skal regulere. Forslaget til endring av nødvergebestemmelsen i naturmangfoldloven griper ikke inn i adgangen til å utøve nødverge etter straffeloven § 48. Denne bestemmelsen vil således fremdeles «i en viss utstrekning [...] få analogisk anvendelse ved angrep fra dyr».

3.1.2 Kort historikk

Nødvergebestemmelsen i naturmangfoldloven (tidligere viltloven) har også tidligere vært gjenstand for endringer. I Ot.prp. nr. 9 (1980-81) om ny viltlov foreslo regjeringen en bestemmelse om at vilt kan felles uten hensyn til fredning under direkte angrep på bufe og tamrein. Vilkåret for felling var altså det samme som vilkåret etter dagens bestemmelse. Under sin behandling av saken valgte imidlertid Stortinget å utvide adgangen til å felle vilt, jf. Innst.O. nr. 50 (1980-81). Slik loven ble vedtatt, innebar den derfor en adgang til å felle vilt «under *fare for* direkte angrep på bufe og tamrein» (vår uth).

Nødvergebestemmelsen ble senere endret til dagens ordlyd, dvs. slik at den bare åpner for felling av vilt «under direkte angrep på bufe og tamrein», jf. Ot.prp. nr. 54 (1992-93) og Besl.O. nr. 115 (1992-93). Denne innstramningen ble gjort for å

klargjøre innholdet i nødvergebestemmelsen. Det fremgår av forarbeidene at den tidligere ordlyden bød på tolkingsproblemer. Ordlyden ble bl.a. beskrevet som uklar av Høyesterett (Rt. 1989 s. 1306). Etter dette tok Riksadvokaten skriftlig kontakt med departementet og fremhevet at bestemmelsen var uklar og rettsstilstanden utilfredsstillende når fredet rovvilt oppholder seg i et område der bufe beiter. For tolkningen av kriteriet «under fare for direkte angrep» var det særlig et problem at tilstedeværelsen av ethvert individ av de store rovviltartene innebar en potensiell fare for angrep. Bestemmelsen åpnet dermed for felling av vilt langt ut over det som ble betraktet som ønskelig, og den ble på denne bakgrunn strammet inn.

Formålet med endringen av nødvergebestemmelsen til dagens ordlyd var altså for det første å klargjøre rettsstilstanden. Endringen må for det andre sees i sammenheng med at Norge sluttet seg til Bern-konvensjonen (Europarådets konvensjon av 19. september 1979 vedrørende vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder). Konvensjonen er nærmere omtalt under punkt 3.1.4.

3.1.3 Svensk rett

I debatten om nødverge etter viltloven blir det ofte vist til svensk lovgivning og utviklingen av denne. Departementet vil derfor kort redegjøre for svensk rett på området.

Adgangen til å felle vilt for å beskytte tamdyr reguleres i Sverige av jaktförordningen (1987: 905) § 28. Jaktförordningen § 28 første til tredje ledd lyder i dag som følger:

«28 § Om något av rovdjuren björn, varg, järv eller lo angriper tamdjur eller om det finns skäl原因 anledning att befara ett sådant angrepp, får åtgärder vidtas för att skrämma bort rovdjuret. Rovdjur som avses i första stycket får dödas av ett tamdjurs ägare eller vårdare för att skydda tamdjuret

1. när rovdjuret angriper och skadar tamdjuret eller om det är uppenbart att ett sådant angrepp är omedelbart förestående,
2. om det finns skäl原因 anledning att befara ett angrepp på tamdjuret och dödandet sker i omedelbar anslutning till att rovdjuret har angripit och skadat eller dödat tamdjur, eller
3. om rovdjuret befinner sig inom inhägnat område avsett för skötsel av tamdjuret och det finns skäl原因 anledning att befara ett angrepp där.

Rovdjuret får bara dödas när det inte går att skrämma bort rovdjuret eller på något annat lämpligt sätt avbryta eller avvärja angreppet.»

Som det fremgår, gir bestemmelsen den som eier eller passer et «tamdjur» adgang til å felle björn, ulv, jerv og gaupe, på visse vilkår, for å beskytte tamdyret. En slik fellingsadgang foreligger for det første dersom rovdiret enten angriper og skader tamdyret, eller det er åpenbart at et slikt angrep er umiddelbart forestående.

Videre foreligger det en slik fellingsadgang der det er skjellig grunn (dvs. sannsynlighetsovervekt) til å tro at rovdiret vil angripe tamdyret og fellingen skjer umiddelbart etter at rovdiret har skadet eller drept et tamdyr.

Endelig foreligger det fellingsadgang dersom rovdiret befinner seg innenfor et hegn beregnet på skjøtsel av tamdyret og det er skjellig grunn til å tro at rovdiret der vil angripe tamdyret.

For alle de tre alternativene er det et vilkår at det ikke er mulig å avverge angrepet på annen måte, for eksempel ved å skremme bort rovdiret.

Bestemmelsen om fellingsadgang dersom rovdiret enten angriper og skader tamdyret, eller det er åpenbart at et slikt angrep er umiddelbart forestående, trådte i kraft 1. mai 2007. På grunn av dens omstridte innhold ble gyldigheten opprinneleg satt til to år. På nyåret 2009 utredet Naturvårdsverket, i samarbeid med politiet og påtalemyndighetene og etter oppdrag fra regjeringen, konsekvensene av bestemmelsen for rovdyrstammene utvikling og rettshåndhevingen på området. I løpet av tiden som var gått etter at bestemmelsen trådte i kraft var syv dyr blitt felt på dette grunnlaget, seks ulver og en björn. De tre instansene konkluderer med at bestemmelsen foreløpig ikke har påvirket ulve- og bjørnebestandene negativt. Når det gjelder rettsstilstanden peker de på at ordningen kan utvikles til et verktøy for de som ønsker å felle rovdyr ulovlig. Instansene er enige om at ordningen har fått virke i for kort tid til at man kan uttale seg om virkningene med stor sikkerhet, og anbefaler at prøveordningen forlenges med tre år. Den svenske regjeringen valgte imidlertid å gjøre bestemmelsen permanent, bl.a. under henvisning til at bestemmelsen så langt ikke hadde påvirket rovdyrstammene negativt.

3.1.4 Forslaget i høringsbrevet

I høringsbrevet av 26. juni 2008 foreslo departementet en liberalisering av nødvergebestemmelsen i viltloven. Dette som ett av flere tiltak for å re-

dusere omfanget av rovviltskader på bufe og tamrein.

Det ble vist til at det fra enkelte hold var tatt til orde for å endre ordlyden i nødvergebestemmelsen tilbake til slik den var tidligere (dvs. adgang til å felle vilt «under *fare for direkte angrep*»). Departementet hadde vurdert forslaget, men var kommet til at det var lite tilrådelig å endre nødvergebestemmelsen slik at den igjen ga adgang til å felle vilt under fare for direkte angrep på bufe og tamrein. Som nevnt under punkt 3.1.2 ovenfor, ble den tidligere ordlyden ansett som uklar av bl.a. Høyesterett, og bestemmelsen åpnet for felling av vilt langt ut over det som ble betraktet som ønskelig. Det ble også vist til at den tidligere ordlyden ble ansett som problematisk i forhold til Bernkonvensjonen. Departementet uttalte imidlertid at gjeldende bestandssituasjon for enkelte av rovviltartene kunne tilsi en mer nyansert nødvergebestemmelse enn dagens. Det ble deretter i høringsbrevet redegjort for bestandssituasjonen for jerv, gaupe, bjørn og ulv.

For *jerv* ble det vist til at rovviltforskriften § 3 slår fast at det i Norge årlig skal være 39 ynglinger av jerv. I 2007 ble det påvist 51 dokumenterte eller antatte ynglinger av jerv i Norge. Av de 51 ynglingene ble det gjennomført uttak i 11 tilfeller, slik at netto antall ynglinger før beitesesongen 2007 var 40 ynglinger.

Når det gjelder *gaupe* slår rovviltforskriften § 3 fast at det i Norge årlig skal være 65 ynglinger av gaupe. I 2007 var det registrert 74 ynglinger av gaupe på landsbasis.

For *bjørn* følger det av rovviltforskriften § 3 at det i Norge årlig skal være 15 ynglinger av bjørn. Det ble redegjort for bestandssituasjonen, og herunder opplyst at det i 2006 ble registrert 3 ynglinger av bjørn i Norge. Status for 2007 var ikke ferdig rapportert på tidspunktet for utsendelse av høringsbrevet.

Når det gjelder *ulv* følger det av rovviltforskriften § 3 første ledd at det skal være 3 årlige ynglinger av ulv innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv. Det var ikke dokumentert yngling av ulv i Norge i 2007.

Jerv og gaupe

Departementet viste i høringsbrevet til at bestandssituasjonen for gaupe og jerv var tilfredsstillende sammenholdt med bestandsmålene som er nedfelt i rovviltforskriften § 3. Samtidig er det jerv og gaupe som forårsaker flest skader på sau og tamrein. På denne bakgrunn foreslo departe-

mentet at det for disse to artene ble innført en adgang til felling til forsvar av bufe og tamrein, *uten* at det foreligger direkte angrep.

Videre ga departementet uttrykk for at for å forhindre problemene som oppstod ved praktiseringen av viltloven § 11 slik den lød tidligere, måtte det etter departementets syn stilles krav om at det foreligger en aktuell og betydelig fare for skade på bufe eller tamrein, dvs. fare *her og nå* for slik skade.

Videre mente departementet at det burde stilles krav om *sannsynlighetsovervekt* for at angrep vil finne sted. Terskelen ville dermed være høyere for felling av vilt til forsvar av bufe og tamrein enn felling av vilt til forsvar av person.

Endelig uttalte departementet at det måtte stilles krav om at det ikke var mulig å avverge faren på annen rimelig måte. Departementet viste i denne sammenheng til *Bernkonvensjonen*.

Formålet med konvensjonen er bevaring av vill flora og fauna og deres naturlige leveområder, jf. artikkel 1.

Artikkel 6 fastsetter en plikt til å gjennomføre «*nødvendige og egnede*» lovgivningsmessige og administrative tiltak for å sikre bevaring av de dyrearter som er listet i Vedlegg II til konvensjonen. Dette vedlegget omfatter blant annet jerv, bjørn og ulv. For disse arter er alle former for forsettlig fangst og dreping forbudt.

Artikkel 9 innebærer en adgang til å gjøre unntak fra artikkel 6 til beskyttelse av nærmere angitte interesser. Det kan således gjøres unntak fra artikkel 6 dersom det ikke er noen annen tilfredsstillende løsning, unntaket ikke vil skade bestandens overlevelse og unntaket skjer for å avverge alvorlig skade på husdyr eller andre former for eiendom (samtlige av vilkårene må være oppfylt).

Departementet viste til at det var det generelle vilkåret i artikkel 9 om at det ikke må finnes noen annen tilfredsstillende løsning, som var bakgrunnen for departementets forslag om at felling bare skal kunne skje dersom det ikke er mulig å avverge faren på annen rimelig måte. Det ble vist til at svensk lovgivning inneholder det samme vilkåret, jf. punkt 3.1.3.

Departementet uttalte at avverging av faren kan skje ved å føre bufe/tamrein i sikkerhet, eller ved å skremme bort rovdycet for eksempel med lyd, bevegelse, vakthund eller skremmeskudd, der dette kan løses på en sikker måte for omgivelsene. Felling skal i utgangspunktet være siste utvei. Samtidig er det grenser for hvor langt kravet til å forsøke å avverge faren kan strekke seg. Det

kan ikke kreves tiltak som kan sette menneskers liv eller helse i fare.

På denne bakgrunn foreslo departementet at § 11 tredje ledd ble endret til følgende:

Jerv og gaupe kan felles av eieren, eller noen som opptrer på eierens vegne, for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på bufe eller tamrein når det er sannsynlighetsovervekt for at angrep vil finne sted og det ikke er mulig å avverge faren på annen rimelig måte. [Bjørn kan felles på samme vilkår, dersom det nasjonale/regionale bestandsmålet for bjørn er nådd.]

Departementet uttalte videre at dersom bestandssituasjonen for jerv eller gaupe forverret seg og bestandsmessige hensyn tilsa det, var det etter departementets syn viktig at rettstilstanden raskt kunne endres slik at den ordinære nødvergeregelen i § 11 annet ledd igjen kommer til anvendelse for jerv og gaupe. Departementet foreslo på denne bakgrunn følgende tilføyelse i § 11.

Kongen kan bestemme at bestemmelsen i annet ledd ikke skal gjelde for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter. *Kongen kan bestemme at bestemmelsene i tredje ledd ikke skal gjelde for jerv og gaupe dersom bestandssituasjonen forverres.*

Bjørn

I høringsbrevet viste departementet til at bjørnestammen i Norge var i vekst, men at den fortsatt befant seg betydelig under det nasjonale bestandsmålet. Departementet foreslo innført en adgang til felling av bjørn til forsvar av bufe og tamrein, *uten* at det foreligger direkte angrep, *når det nasjonale, ev. det regionale bestandsmålet for bjørn er nådd*. Formålet med forslaget var å redusere omfanget av rovviltskader på bufe og tamrein.

I høringsbrevet viste departementet til at i tillegg til nasjonale bestandsmål for de fire rovdyrartene, inneholder rovviltforskriften (§ 4) bestemmelser om regionale bestandsmål. For bjørn er det regionale bestandsmål i fire regioner. Departementet ba om høringsinstansenes synspunkter på om adgangen til å felle bjørn, til forsvar av bufe og tamrein, skulle utvides ved oppnåelse av det *regionale* bestandsmålet i vedkommende region, eller ved oppnåelse av det nasjonale bestandsmålet.

Departementet uttalte at ønsket om å redusere omfanget av rovviltskader på sau og tamrein i størst mulig grad, kunne tale for å legge det regionale bestandsmålet til grunn. Ved å bygge på det regionale bestandsmålet ville felling kunne skje i en region selv om det nasjonale bestandsmålet

ikke var nådd. Hensynet til dyreeier og hans/hennes dyr talte derfor for å velge løsningen med regionalt bestandsmål. På den annen side talte bestandshensyn, samt hensynet til tydelighet og forutsigbarhet, for å legge det nasjonale bestandsmålet til grunn. Det ble vist til at bestandsmålet vil kunne være nådd i en region samtidig som bestanden nasjonalt kan ligge langt under det nasjonale bestandsmålet. Oppfylging av det regionale bestandsmålet blir dermed en tilfeldig og lite tilfredsstillende indikator på bestandens størrelse. Etter departementets syn samsvarte det også best med Bern-konvensjonen å legge det nasjonale bestandsmålet til grunn.

Også hensyn av mer pedagogisk art ble nevnt i høringsbrevet. Det ble pekt på at departementets forslag innebærer at fellingsadgangen for bjørn vil variere alt etter om bestandsmålet er oppnådd eller ikke. Dersom adgangen i tillegg skulle variere fra region til region, ble det brakt inn ytterligere et moment som kunne gjøre det vanskelig å få oversikt over hvilke regler som gjelder.

Departementet foreslo at § 11 tredje ledd ble endret til følgende:

[Jerv og gaupe kan felles av eieren, eller noen som opptrer på eierens vegne, for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på bufe eller tamrein når det er sannsynlighetsovervekt for at angrep vil finne sted og det ikke er mulig å avverge faren på annen rimelig måte.] Bjørn kan felles på samme vilkår, dersom det [nasjonale] [regionale] bestandsmålet for bjørn er nådd.

Det fremgikk videre av høringsbrevet at for å motvirke faktisk og rettslig uklarhet var departementet kommet til at det burde fastsettes regler om kunngjøring av bestandssituasjonen for bjørn og om at den kunngjorte bestandssituasjonen skal legges til grunn for hvilken nødvergeregel som skal anvendes. Etter departementets syn kunne slike regler fastsettes i forskrift. Departementet foreslo på denne bakgrunn at § 11 fjerde ledd ble endret til følgende:

Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om når bestandsmålet for bjørn skal anses nådd. [Kongen kan også gi forskrift om rett til felling av rovdyr i rovdysikkert hegn selv om vilkårene etter annet ledd ikke er oppfylt.]

Ulv

I høringsbrevet viste departementet til at bestandsmålet om tre årlige ynglinger av ulv innenfor forvaltningsområdet for ulv, ikke var nådd. De

undersøkelser som hadde vært gjort så langt indikerte videre en betydelig bestandsreduksjon av ulv på norsk side av riksgrensen.

På denne bakgrunn foreslo departementet ingen endring når det gjaldt adgangen til å felle ulv til forsvar av bufe og tamrein.

3.1.5 Høringsinstansenes syn

3.1.5.1 Generelt

68 høringsinstanser har kommet med merknader til forslaget. 11 av dem (kommunene Norddal, Drammen, Rennebu, Sauherad, Gratangen, Sirdal, Verdal, Trøgstad, Elverum, Våler og Sarpsborg) er positive til departementets forslag.

30 høringsinstanser (*Rovviltneemnda i region 5, Norges Bondelag, Reindriftsforvaltningen, Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk, Utmarkskommunenes sammenslutning (USS), Norsk Bonde- og småbrukarlag, Norskog, Landbruks- og matdepartementet (LMD), Norske Reindriftssamers landsforbund, Rovviltneemnda i region 3, Norsk Sau og Geit, Norges skogeierforbund, kommunene Snåsa, Tynset, Skjåk med tilslutning fra Vågå, Alvdal, Ringerike, Verran, Sel, Grong, Roan, Lom, Sauherad, Nes, Vegårshei, Bø, Nome, Namsskogan og Stor-Elvdal*) ønsker ytterligere utvidelse av adgangen til å felle i nødverge, i større eller mindre grad.

17 høringsinstanser (*Foreningen Våre Rovdyr, Norsk Zoologisk Forening, Faggruppa på Rovdyr, Økokrim, Politidirektoratet, Justis- og politidepartementet, Fellesaksjonen for ulv, Fylkesmannen i Aust-Agder, Fylkesmannen i Buskerud, Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norges naturvernforbund, World Wide Fund for nature (WWF), Fylkesmannen i Finnmark, NOAH samt kommunene Oslo og Sykkulven*) ønsker ikke liberalisering av nødvergebestemmelsen. *Arbeidsutvalget for kommunal viltforvaltning i Aust-Agder mener at nåværende bestemmelse om felling bør opprettholdes inntil bestandsmålene for alle de fire rovviltartene er nådd.*

2 høringsinstanser (*Norsk Zoologisk Forening og Faggruppa på Rovdyr*) ønsker en innstramning av dagens regel.

6 høringsinstanser (*Eidsvoll kommune, Fylkesmannen i Troms, Rovviltneemnda i region 8, Fylkesmannen i Hedmark, Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag*) uttaler seg ikke spesifikt om spørsmålet om liberalisering men har kommet med andre merknader.

3.1.5.2 Liberalisering for bjørn og ulv

Norges Bondelag, Reindriftsforvaltningen, Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk, USS, Norsk Bonde- og småbrukarlag, Rovviltneemnda i region 5 samt kommunene Snåsa, Tynset, Skjåk med tilslutning fra Vågå, Alvdal, Ringerike, Sel, Grong, Roan og Lom, ønsker liberalisering også for bjørn og ulv og at disse artene behandles på linje med jerv og gaupe. Kommunene Sauherad, Nes, Vegårshei, Bø og Nome gir uttrykk for det samme når det gjelder bjørn, og når det gjelder ulv i de tilfeller der bestandsmålet for ulv er nådd. Verran kommune ønsker liberalisering for bjørn.

Som begrunnelse peker flere av høringsinstansene på det generelle behovet for å forhindre rovdyrangrep før angrepet blir en realitet. Flere hevder også at en utvidet adgang til felling i nødverge ikke vil ha noen betydning for bestandenes overlevelse. Det gis også uttrykk for at bestands situasjonen for ulv/bjørn er uklar, og at overvåkingen ikke er i stand til å registrere den faktiske bestanden. Videre uttales det at Bern-konvensjonen ikke innebærer at bestandsmålet for det enkelte dyr må være oppfylt for at nødverge kan anvendes.

Norges Bondelag viser til innskjerpingen av bestemmelsen som fant sted i 1993 (se nærmere under punkt 3.1.2 ovenfor) og uttaler bl.a.:

«Et viktig argument for innskjerpingen var at rovdyrbestandene var små og sårbare. Rovviltbestandene har imidlertid vært i betydelig vekst siden 1993 [...] [E]n endring av nødvergebestemmelsen [vil] etter vår vurdering ikke ha noen innvirkning på bestandsutviklingen. Nødverge er med andre ord langt fra en trussel mot bestandene av de store rovdyra. Til tross for at vi siden 1993 har hatt en ikke ubetydelig avgang av rovvilt, bl.a. med jaktkvoter som langt overgår hva som felles i nødverge, har bestandene vokst betydelig og til dels overskredet de nasjonale målene, samtidig som antall rovdrydrepte husdyr har økt.»

3.1.5.3 Ønske om andre/ytterligere liberaliseringer

En rekke høringsinstanser ønsker andre liberaliseringer i stedet for, eller i tillegg til, ønsket om at bjørn og ulv skal likestilles med jerv og gaupe. Blant argumentene som fremføres er økt konfliktnivå og skadeomfang de senere år, og at bestands situasjonen for store rovdyr nå er god. Videre fremholdes det at dagens forvaltningsregime ikke

gir tilstrekkelig adgang til effektiv inngripen mot dyr som volder stor skade, og at man ved uttak gjennom lisens- og kvotejakt ikke klarer å fylle tildelte kvoter. Det pekes også på det dyreetiske aspektet i husdyrholdet og dyreeiers ansvar for egne dyr. *Norsk Sau og Geit* uttaler om dette:

«Felling av store rovdyr i nødverge er og blir en akutt og ekstraordinær hendelse, uten den mulighet for planlegging eller systematikk som kjennetegner forebyggende tiltak. Men det er nødvendig å opprettholde og hegne om muligheten for næringsutøvere til å kunne handle ut fra etiske plikter i akutte situasjoner. Nødvergebestemmelsen eksisterer fordi den skal ivareta dyreeiers plikt og rett til å hindre akutte skader på egne, tamme dyr i svært spesielle situasjoner».

Norges Bondelag og *USS* ønsker at den generelle bestemmelsen om adgang til å felle vilt til forsvar av dyr, formuleres på samme måte som bestemmelsen om adgang til felling til forsvar av person. Formuleringen her er at vilt kan felles når felling «må anses påkrevet for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade» på person.

Norsk Sau og Geit og *Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk* ønsker en formulering om at vilt kan felles «under fare for angrep på husdyr, hund og tamrein».

Norges skogeierforbund og *Norsk Bonde- og Småbrukarlag* foreslår en formulering om at vilt kan felles «under fare for angrep på bufe (ev. husdyr), tamrein og under direkte angrep på hund».

Kommunene Verran og *Stor-Elvdal* mener den tidligere formuleringen i loven om adgang til felling «under fare for direkte angrep» bør gjeninnføres.

Også *Norskog* ønsker en gjeninnføring av den tidligere formuleringen «under fare for direkte angrep», men for ulv først når bestandsmålet er nådd og for bjørn når det regionale bestandsmålet er nådd.

Namsskogan kommune mener det bør være rett til nødverge når bjørn, jerv eller gaupe påtreffes i områder der beitedyr oppholder seg.

Landbruks- og matdepartementet, kommunene Skjåk med tilslutning fra Vågå, samt Sel og Lom mener det ikke må være noe vilkår for felling at det ikke er mulig å avverge faren på annen rimelig måte. *Norskog* gir uttrykk for synspunkter i samme retning. Landbruks- og matdepartementet uttaler om dette:

«LMD mener det ikke er rimelig å kreve at det ikke skal være mulig å avverge faren på annen

rimelig måte. Dette vil kunne gi grunnlag for vanskelige rettslige avveininger av hvilke handlingsalternativer som kan ha foreligget, og om vedkommende burde ha valgt en annen løsning enn å felle rovviltet for å beskytte dyr mot angrep».

3.1.5.4 Innvendinger mot liberalisering

Norges naturvernforbund, WWF, Fellesaksjonen for ulv, NOAH og Sykkylven kommune uttaler at bestandssituasjonen og bestandsutviklingen for de store rovdyrene ikke tilsier liberalisering av nødvergebestemmelsen.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) mener endringene som foreslås i høringsbrevet vil kunne tolkes som fri jakt på jerv, gaupe og bjørn i beiteområder for sau og rein i Norge. Videre anser både *NINA, Norges naturvernforbund* og *NOAH* forslaget som en direkte trussel mot rovdyrbestandene. *NINA* uttaler:

«Alt rovvilt er en trussel mot frittgående bufe og tamrein, og forskning viser at beiting uten tap i rovvilthabitat forutsetter forandringer i driftsform. Effekten av den foreslåtte endringen av viltloven og rovviltforskriften kan vanskeliggjøre målene om å stanse tap av biologisk mangfold og å opprettholde levedyktige bestander av de store rovdyrene».

Fylkesmannen i Finnmark mener den foreslåtte bestemmelsen er svært vid og uttrykker bekymring for at forslaget kan føre til at det oftere blir benyttet nødverge i stedet for å søke skadefellingstillatelse, spesielt utenfor fellings- og jaktperioden.

Fylkesmannen i Buskerud mener at forslaget om at jerv og gaupe kan felles «for å fjerne aktuell og betydelig fare for skade», gjør grensene mot ordinære forvaltningstiltak som skadefelling etc. uklare.

Fylkesmannen i Hedmark, Fylkesmannen i Troms, WWF, Norsk Zoologisk Forening, NOAH, Faggruppa på Rovdyr, Oslo kommune og Økokrim med støtte av Justisdepartementet og Politidirektoratet mener den foreslåtte ordlyden gjør retts håndhevingen vanskeligere. Det pekes på at det vil være vanskelig å samle bevis og overprøve det skjønne som er utvist i felten.

NINA anser at forslaget reiser etiske problemer knyttet til risiko for felling av hunndyr med unger. Forslaget innebærer økt fare for at jerv og gaupe felles i perioden med små unger som ikke er i stand til å klare seg selv. På samme måte heter

det i uttalelsen fra *Oslo kommune* at forslaget ut-
huler yngletidsfredningen.

NOAH og Fellesaksjonen for ulv mener at fore-
komsten av rovdyr ikke er hovedproblemet i saue-
næringen. *NOAH* uttaler:

«I 2007 var det dokumentert at 515 sauer var
tatt av gaupe, 625 av jerv og 1002 av bjørn [...] Disse
tapstallene fortøner seg lave i forhold til de øvrige
statistikker, som viser at ca. 100.000 sauer dør i
beitesesongen uten at rovdyr er involvert, og at ca.
120.000 sauer og lam dør før beitesesongen, som
følge av produksjonspresset [...] Sauenes verste
fiender er [...] flue-mark, flått og alveld. Det ensi-
dige fokuset på rovdyr som årsak til lidelser og død
for sauer på beite [...] viser myndighetenes man-
glende vilje til å ta fatt i det som er hovedproble-
mene i sauenæringen».

Norges naturvernforbund mener forslaget i hø-
ringsbrevet er i strid med *Soria Moria*-erklæring-
en, siden det der er lagt opp til en presisering,
ikke liberalisering, av gjeldende lovbestemmelse.

3.1.5.5 Forslaget er uklart

*Norsk Sau og Geit, Norges Skogeierforbund, Norske
Reindriftssamers Landsforbund, WWF, Fylkesman-
nen i Finnmark, Fylkesmannen i Troms, Norges Je-
ger- og Fiskerforbund* og kommunene *Skjåk med
tilslutning fra Vågå, Stor-Elvdal, Eidsvoll, Sel og
Lom* uttaler generelt at forslaget fremstår som
uklart og/eller komplisert.

Norges naturvernforbund og *Fylkesmannen i
Sør-Trøndelag* advarer om at forslaget til ordlyd vil
kunne gi alt for stort tolkningsrom i en domstol
og at tidligere tiders fortolkningsproblemer (se
punkt 3.1.2 ovenfor) lett kan gjenoppstå.

De mer konkrete innvendingene som gjelder
uklarhet, knytter seg særlig til vilkåret i forslaget
om utvidet fellingsadgang for gaupe og jerv, som
innebærer at det må være «sannsynlighetsover-
vekt for at angrep vil finne sted». *Norskog, Norges
Bondelag, Norges skogeierforbund, USS, Norsk
Bonde- og Småbrukarlag, Reindriftsforvaltningen,
Rovviltneemnda i region 3, Fylkesmannen i Buske-
rud, Fylkesmannen i Oppland, Foreningen Våre
Rovdyr og Faggruppa på rovvilt* mener alle at kra-
vet til sannsynlighetsovervekt øker uklarheten og
gjør bestemmelsen mer problematisk mht. retts-
håndheving. Enkelte av høringsinstansene tar til
orde for å fjerne vilkåret. *Norges skogeierforbund*
uttaler om dette:

«Begrepet «sannsynlighetsovervekt» er skre-
vet av jurister for jurister. Det er ikke klargjø-

rende for den enkelte næringsutøver der og da.
Her må man finne frem til et enklere og klarere
ordvalg».

*Fylkesmannen i Buskerud, Fylkesmannen i Troms,
rovviltneemnda i region 8 og Folkeaksjonen ny rov-
dyrpolitikk* mener forslaget i høringsbrevet gjør
saksfeltet langt mer komplisert enn tidligere gjen-
nom sin differensiering for ulike arter, samt hen-
visning til forvaltningsmessige vurderinger av be-
standene. Dette gir også dårligere forutsigbarhet.

3.1.5.6 Bjørn – nasjonalt eller regionalt bestandsmål?

I høringsbrevet ble det som nevnt stilt spørsmål
om adgangen til å felle bjørn skulle utvides ved
oppnåelse av det regionale bestandsmålet i ved-
kommende region, eller ved oppnåelse av det na-
sjonale bestandsmålet. *Landbruks- og matdeparte-
mentet, Fylkesmannen i Finnmark, roviltneemnda
i region 3, Norskog, Utmarkskommunenenes sammen-
slutning og kommunene Tynset, Namsskogan,
Alvdal, Våler, Rana og Nord-Fron* mener at det re-
gionale bestandsmålet skal legges til grunn. Med
unntak av *Landbruks- og matdepartementet* og
Nord-Fron kommune gir imidlertid høringsin-
stansene uttrykk for at de primært ikke ønsker
noe krav om oppnåelse av bestandsmål i det hele
tatt. I høringsuttalelsene pekes det på behovet for
å minske belastningen for de regioner der det re-
gionale bestandsmålet er nådd. Det anses som
urimelig at utvidet nødverge ikke skal gjelde der
det regionale bestandsmålet er nådd, fordi be-
standsmålet ikke er nådd i andre regioner. *Nor-
skog* uttaler:

«I forhold til regionalt versus nasjonalt be-
standsmål for bjørn vil *Norskog* påpeke viktig-
heten av at belastningen med å ha en norsk
bjørnestamme blir fordelt over tid. Det kan bli
veldig mye bjørn i noen områder før de nasjo-
nale målene er nådd, og det vil være en sterk
belastning for disse områdene»

Det uttales også at hva angår de pedagogiske pro-
blemene med at regionale bestandsmål vil gjøre
forskjellige regler gjeldende for ulike regioner, så
er dette noe dyreeier vil håndtere så fremt depar-
tementet gir klar og oppdatert informasjon.

*Norsk Zoologisk Forening, Faggruppa på Rov-
dyr, Fylkesmannen i Hedmark, Fylkesmannen i
Rogaland, Fylkesmannen i Oppland, WWF og Oslo
kommune* mener derimot at det nasjonale be-
standsmålet må legges til grunn.

Høringsinstansene peker på at regionale bestandsmål alene gir et tilfeldig og feilaktig bilde av den nasjonale bestandssituasjonen. Videre mener de at det gir mindre fare for misforståelse av loven dersom det nasjonale bestandsmålet legges til grunn. Det pekes også på at den tid det tar for binner å kolonisere landskap kan tale for å legge det nasjonale bestandsmålet til grunn.

Faggruppa på Rovdyr uttaler om dette:

«Om flere uheldige omstendigheter inntreffer på samme tid, deriblant at en binne blir skutt pga. at noen subjektivt synes det er fare for angrep kan det sette oppnåelsen av det nasjonale bestandsmålet mange år tilbake. Dette fordi binner beveger seg svært kort geografisk fra sitt fødested før de velger å slå seg til ro, og om en eller to binner i «fronten» av en ekspansjon blir drept er dette svært uheldig for gjenoppbygningen av den norske bestanden.»

Flere av disse høringsinstansene mener at det primært ikke bør skje noen utvidelse av fellingsadgangen for bjørn i det hele tatt.

3.1.5.7 Andre synspunkter fra høringsinstansene

Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norsk Sau og Geit, Norges Skogeierforbund, Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk, Norges Bondelag, Fylkesmannen i Troms, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Fylkesmannen i Hedmark og Fylkesmannen i Finnmark mener bestemmelser om nødverge prinsipielt ikke bør kobles opp imot bestandsmål eller bestandssituasjonen for de ulike artene. Flere av høringsinstansene mener dette innebærer en uheldig sammenblanding av forvaltning og nødverge, og at en her fraviker den tradisjonelle forståelse av nødverge. *Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk* uttaler:

«Retten til bruk av nødverge for å verne egen eiendom mot akutt fare for rovdyrangrep er ikke en del av rovdyrforvaltningen.[...] Nødvergeretten skal hegne om den muligheten næringsutøvere og hundeeiere har til å kunne handle ut fra dyreetiske grunner i akuttsituasjoner.»

Fylkesmannen i Troms og rovviltneemnda i region 8 uttaler at geografisk differensiert forvaltning, i større grad enn oppnåelse av regionalt bestandsmål, bør legges til grunn hvis man ønsker en forvaltningsbasert nødvergebestemmelse.

Bare tre høringsinstanser har kommentert departementets forslag om at Kongen skal kunne bestemme at den utvidede fellingsadgangen for

gaupe og jerv ikke skal gjelde dersom bestandssituasjonen forverres. *LMD og Norsk Skogeierforbund* går mot forslaget. LMD uttaler at en eventuell gjeninnføring av ordinær nødvergerett bør skje ved lovendring. *WWF* støtter forslaget (*WWF* vil prinsipielt ikke ha noen liberalisering).

Økokrim med støtte av *Justis- og politidepartementet* og *Politidirektoratet* går prinsipielt mot de foreslåtte liberaliseringene i nødvergebestemmelsen. Subsidiært uttales det:

«Økokrim ser det generelt slik at antall bevestemmer i bestemmelser hvis overtredelse er belagt med straffansvar, bør være færrest mulig [...] Økokrim etterlyser derfor en nærmere begrunnelse for å innta vilkåret «når det er sannsynlighetsovervekt for at angrep vil finne sted» i nytt tredje ledd første punktum i viltloven § 11 [...] Umiddelbart kan det synes tilstrekkelig at det er et krav om «aktuell og betydelig fare». Om det tilsvarende vilkåret i første ledd uttaler Høyesterett i Rt. 2005 s. 631 avsnitt 11 blant annet:

«Det må ut fra omstenda vere realistisk at det omgåande vil kome et angrep».

Forskjellen på dette og sannsynlighetsovervekt for at angrep vil finne sted, synes noe vanskelig å trekke, i hvert fall i den praktiske rettsåndhevelsen».

Videre heter det i høringsuttalelsen:

«Det følger videre av Rt. 2005 s. 631 avsnitt 12 at vilkåret «må anses påkrevet» i § 11 første ledd innebærer at det «ikkje må vere andre og mindre vidtgåande alternativ enn felling som kan nyttast». Miljøverndepartementet bes overveie om nytt tredje ledd første punktum bør skrives over samme lest som første ledd, slik at man unngår det lengre – og nye – «og at det ikke er mulig å avverge faren på annen rimelig måte» [...] Innspillene ovenfor innebærer at eventuelt nytt tredje ledd første punktum om jerv og gaupe i det vesentlige kan få lik ordlyd som første ledd om personer. En fordel ved det vil være at det nærmere innholdet i de ulike vilkårene allerede vil være nokså fint meislet ut gjennom rettspraksis.»

Riksadvokaten uttaler at presisjon er viktig, og viser til Økokrims høringsuttalelse.

Økokrim med støtte av *Justis- og politidepartementet* og *Politidirektoratet* viser videre til at någjeldende vilkår «under direkte angrep» kom inn i loven for å oppfylle Bern-konvensjonens krav. Det må derfor overveies grundig om den foreslåtte liberaliseringen støter an mot Norges forpliktelser etter Bern-konvensjonen.

Norsk Zoologisk Forening og Faggruppa på Rovdyr ønsker en innstramning av dagens nødvergebestemmelse. Norsk Zoologisk Forening uttaler:

«Det finnes en rekke kjente og gode metoder for å skremme bort rovdyr, og det bør isteden innføres retningslinjer for bruk av disse metodene framfor liberalisering av nødvergeretten [...] Vi foreslår heller at viltloven § 11 strammes inn og får ordlyden «På samme måte kan eieren, eller noen som opptrer på eierens vegne, felle vilt under direkte angrep på bufe og tamrein, etter at alle andre muligheter for å stanse angrepet er forsøkt».

Faggruppa på rovdyr gir uttrykk for at det nesten alltid vil være mulig å avverge rovdyrangrep på annen måte enn ved felling, og foreslår påbud om signalpenn med blitzknall.

3.1.6 Departementets bemerkninger

3.1.6.1 Generelt

Departementet merker seg at svært mange har uttalt seg om forslaget til endringer i nødvergebestemmelsen. Høringsinstansenes uttalelser spriker imidlertid i stor grad. Departementet opprettholder forslaget om å liberalisere nødvergebestemmelsen for jerv, gaupe og bjørn, men forslaget er omarbeidet på flere punkter på bakgrunn av innspill fra høringsinstansene. Se nærmere om dette i punkt 3.1.6.7 nedenfor.

Departementet vil innledningsvis gjøre kort rede for bestandssituasjonen i dag for ulv, bjørn, gaupe og jerv.

De nasjonalt fastsatte bestandsmålene for gaupe, jerv og bjørn er som tidligere nevnt på henholdsvis 65, 39 og 15 årlige ynglinger. Videre skal det være 3 årlige ynglinger av ulv innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv, der familiegruppens revir i sin helhet ligger i Norge. Dersom over halvparten av reviret ligger innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv, skal reviret regnes som innenfor forvaltningsområdet.

Årlig rapporteres bestandsstatus for gaupe, jerv, bjørn og ulv fra det Nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt. Siste rapportering viser at det i perioden 2007-2009 har vært henholdsvis 74, 76 og 92 årlige ynglinger av gaupe. I perioden 2007-2009 har det vært henholdsvis 51, 51 og 53 årlige ynglinger av jerv. For bjørn er det verifisert 3 ynglinger i 2006, 1 yngling i 2007 og 1 yngling i 2008. I perioden 2006-2008 har det blitt samlet inn

biologisk materiale for DNA-analyser av bjørn, og resultatene viser at minimum ca 120 bjørner er i Norge i løpet av året.

Når det gjelder ynglinger av ulv er det registrert ingen ynglinger i 2007, 3 ynglinger i 2008, hvorav 2 ynglinger innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv i Norge med helnorsk revir og 2 helnorske ynglinger i 2009, hvorav 1 innenfor forvaltningsområdet for ulv. Det er i år dokumentert ytterligere en yngling i 2009 som kan være helnorsk, men her gjenstår noe mer kartlegging. Ulv i Norge har i dag status som kritisk truet (Norsk Rødliste 2006).

3.1.6.2 Liberalisering for bjørn og ulv

Flere av høringsinstansene ønsker liberalisering av nødvergebestemmelsen nå også for bjørn og ulv og at disse artene behandles på linje med jerv og gaupe. Som nevnt i høringsbrevet er det departementets vurdering at dagens bestandssituasjon for gaupe og jerv gjør det forsvarlig å utvide fellingsadgangen for disse to artene. Det er også gaupe og jerv som forårsaker flest skader på sau og tamrein. For bjørn og ulv er situasjonen en annen. Når det gjelder bjørn er antall ynglinger betydelig under Stortingets bestandsmål. Etter departementets syn vil det ikke være forsvarlig å innføre utvidet nødvergerett før det nasjonale bestandsmålet er nådd. Heller ikke for ulv har en nådd bestandsmålet de siste tre år. Når en samtidig tar i betraktning hvor liten og sårbar ulvestammen i Norge er, mener departementet det vil være svært uheldig å la ulv omfattes av en utvidet nødvergebestemmelse.

Departementet opprettholder derfor standpunktet i høringsbrevet om at den utvidede nødvergebestemmelsen ikke skal gjelde for ulv. Departementet kan ikke uten videre slutte seg til anførselen om at utvidet adgang til felling i nødverge ikke vil ha innvirkning på bestandsutviklingen, i hvert fall ikke om en ser på ulvene som befinner seg i Norge. Utvidet felling i nødverge vil komme i tillegg til andre menneskeskapte belastninger som skadefelling, påkjørsler og ulovlig jakt, og fordi dyrene utgjør et så lavt antall kan små endringer i antall uttak få betydelige konsekvenser for hvorvidt en når Stortingets bestandsmål eller ikke. Departementet legger dessuten betydelig vekt på at felling i nødverge, som normalt vil representere et nokså tilfeldig uttak, vil innskrenke forvaltningens handlingsrom når det gjelder å fatte målrettede vedtak om uttak av særlig skadevoldende individer.

Når det gjelder anførselen om at bestands-
overvåkingen ikke registrerer den faktiske be-
standen vil departementet bemerke følgende:

Norge har et meget solid overvåkingsprogram
for store rovdyr, og et presisjonsnivå som få andre
land kan sammenligne seg med. Det vil alltid være
rom for forbedringer i overvåkingsarbeidet, og i
den forbindelse kan nevnes at det nå arbeides med
å utvikle alternative metoder for å vurdere kunns-
kapen vi har om antall bjørn opp mot bestandsmål-
et på 15 årlige ynglinger. Dagens metodikk med
DNA-analyser gir god oversikt over antall bjørn, og
av 12 døde bjørner i 2008 var hele 11 kjent i forvalt-
ningen fra tidligere registreringer. Overvåkingen
av rovvilt vil aldri kunne bli 100 prosent nøyaktig,
men departementet anser at bestandstallene som
benyttes i forvaltningen er i forsvarlig nærhet av de
faktiske bestandsstørrelsene.

3.1.6.3 Ønske om andre/ytterligere liberaliseringer

Ett forslag fra høringsinstansene er at den ordi-
nære nødvergebestemmelsen om felling av vilt til
forsvar av *dyr*, formuleres på samme måte som
nødvergebestemmelsen om felling av vilt til for-
svar av *person*. Departementet har vurdert innspil-
let, men mener det er lite naturlig å likestille men-
neske og dyr. Som i gjeldende nødvergebestem-
melse bør det fortsatt være større adgang til fel-
ling av vilt der faren retter seg mot et menneske,
enn for eksempel en sau.

For flere av de andre forslagene som er frem-
satt gjelder at de i stor grad sammenfaller med
den tidligere ordlyden i nødvergebestemmelsen
(dvs. adgang til felling av vilt «under fare for di-
rekte angrep» på bufe og tamrein). Som nevnt un-
der pkt. 3.1.2 ble denne ordlyden endret fordi
Høyesterett fant den uklar, og på bakgrunn av inn-
spill fra Riksadvokaten. Departementet ønsker in-
gen endring av bestemmelsen som kan vekke til
live de tidligere tolkningsproblemene.

Enkelte høringsinstanser uttaler at det i den
utvidede nødvergebestemmelsen ikke bør være
noe vilkår for felling at det ikke er mulig å avverge
faren på annen rimelig måte. I departementets
forslag til utvidet nødvergebestemmelse, som om-
tales under punkt 3.1.6.7 nedenfor, er formulering-
en «ikke mulig å avverge faren på annen rimelig
måte» endret. Selve prinsippet er man imidlertid
etter departementets syn forpliktet til å ta med.
Det vises til omtalen av Bern-konvensjonen i
punkt 3.1.4 ovenfor. Som det fremgår er det etter
konvensjonen et vilkår for felling av bl.a. bjørn,
jerv og ulv at det ikke finnes noen annen tilfreds-

stillende løsning. Prinsippet inngår for øvrig også
i naturmangfoldlovens bestemmelse om felling av
vilt til forsvar av *person*, samt i straffelovens be-
stemmelser om nødrett (§ 47) og nødverge (§ 48).

Departementet kan ikke slutte seg til anførselen
om at skadeomfanget har økt de senere år. Bildet er
mer nyansert enn som så. Departementet vil peke
på at færre sauer ble drept av rovdyr i 2008 enn året
før. Hovedårsaken antas å være en målrettet innsats
for å forebygge tap av husdyr. I 2008 søkte norske
bønder om erstatning for 53 500 sauer og lam som
de mente var tatt av rovdyr. I 2007 meldte bøndene
om 60 200 dyr som var tapt på beite.

Når det gjelder anførselene om at dagens for-
valtningsregime ikke er tilstrekkelig effektivt og
at tildelte kvoter ikke fylles vil departementet be-
merke følgende:

Rovviltartene skal forvaltes mest mulig likt an-
dre viltarter, jf. St.meld. nr. 15 (2003-2004) Rovvilt
i norsk natur. Lisensfelling der alminnelige jegere
slipper til, samt kvotejakt på gaupe skal derfor
være hovedvirkemidlene for uttak av rovvilt. Li-
sensfelling av store rovdyr er relativt nytt i Norge
(f.eks ble det for bjørn åpnet for dette første gang
i 2006) og det tar tid å bygge opp interesse, erfa-
ring og kunnskap om fellingsformen. Tendensen
tyder imidlertid på økende effektivitet med lisens-
felling i flere deler av landet.

Når det gjelder forsøk på skadefelling gjøres
det etter departementets syn et meget godt arbeid
på området. De lokale fellingslagene tilegner seg
stadig mer kunnskap og organiserer seg bedre. I
tillegg deltar Statens naturoppsyn i flere fellings-
forsøk, og bistår med veiledning og kunnskap til
de lokale fellingslagene. Tendensen tyder på
økende effektivitet.

Det finnes likevel rom for ytterligere forbe-
dringer, og det er derfor opprettet en hurtigarbei-
dende arbeidsgruppe som skal gi råd til myndig-
hetene for ytterligere effektivisering av forsøk på
skadefelling av rovvilt i Hedmark. Dette er også
en av flere problemstillinger som en arbeidsgrup-
pe i Nord-Trøndelag nylig har arbeidet med.

Det er likevel viktig å ha realistiske forventnin-
ger til effektiviteten av skadefellinger sommers-
tid, da det normalt sett er vanskelig å lykkes med
felling på barmark. Skadefellingsprosenten vin-
terstid er betraktelig bedre, bla. på grunn av at det
da kan benyttes sporsnø.

3.1.6.4 Innvendinger mot liberalisering

Flere høringsinstanser uttaler at bestandssituasjo-
nen og bestandsutviklingen for de store rovdyre-

ne ikke tilsier liberalisering av nødvergebestemmelsen. Departementet vil her vise til redegjørelsen for bestandssituasjonen under punkt 3.1.6.1 ovenfor. Etter departementets syn vil departementets justerte forslag, som er nærmere beskrevet under pkt. 3.1.6.7 nedenfor, ivareta de nødvendige bestandsmessige hensyn. Departementet anser bestandssituasjonen for jerv og gaupe som så god at en utvidelse av nødvergebestemmelsen, på grunnlag av det foreliggende tallmaterialet, er forsvarlig for disse to artene. Bjørn vil derimot først omfattes når det nasjonale bestandsmålet er nådd, og ulv vil ikke omfattes i det hele tatt. I tillegg vil departementets forslag innebære en plikt til å stramme inn nødvergebestemmelsen igjen dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart under bestandsmålet, eller ekstraordinære bestandsmessige forhold tilsier det.

Når det gjelder innvendingene om at den foreslåtte ordlyden er vid, at den vil kunne tolkes som adgang til fri jakt og at den gjør rettshåndhevingen vanskeligere, vil departementet igjen vise til det justerte forslaget. Her er ordlyden, på bakgrunn av innspill fra høringsinstansene, konkretisert og lagt tettere opp til formuleringene i dagens nødvergebestemmelse. Etter departementets syn vil dette redusere faren for slike utilsiktede konsekvenser som høringsinstansene peker på.

Departementet har forståelse for høringsinstansenes bekymring vedrørende yngletidsfredningen. Departementet vil imidlertid peke på at det følger allerede av dagens nødvergebestemmelse at denne gjelder uten hensyn til yngletidsfredningen, og det er etter departementets syn naturlig at det samme gjelder for en utvidet nødvergebestemmelse for gaupe, jerv og bjørn.

Når det gjelder uttalelsen om at forekomsten av rovdyr ikke er hovedproblemet i saueneieringen, er departementet enig i at problemene beitenæringen står overfor, er av svært sammensatt art. Dette bør imidlertid ikke være til hinder for at man iverksetter tiltak på ett av områdene.

3.1.6.5 Forslaget er uklart

Departementet har merket seg at en rekke høringsinstanser mener at forslaget til lovendring er uklart og/eller komplisert. Innvendingene kommer både fra høringsinstanser som støtter forslaget om liberalisering, og fra høringsinstanser som ikke gjør det. Det er særlig vilkåret om «sannsynlighetsovervekt for at angrep vil finne sted» som høringsinstansene har merknader til.

Som tidligere nevnt har departementet utarbeidet et justert forslag til bestemmelse, jf. pkt. 3.1.6.7 nedenfor. Her er ordlyden, på bakgrunn av innspill fra høringsinstansene, konkretisert og lagt tettere opp til formuleringene i dagens nødvergebestemmelse. Formuleringen «sannsynlighetsovervekt for at angrep vil finne sted» forekommer ikke i departementets justerte forslag.

3.1.6.6 Andre synspunkter fra høringsinstansene

Flere høringsinstanser uttaler at å koble bestemmelser om nødverge opp mot bestandssituasjonen for artene, innebærer en uheldig sammenblanding av forvaltning og nødverge samt at en fraviker den tradisjonelle forståelse av nødverge. Departementet deler ikke dette syn. «Tradisjonell» nødverge og nødrett, slik bestemmelsene om dette er nedfelt i straffeloven §§ 47 og 48, innebærer begge at det skal foretas en viss avveining mellom de interesser som trues/angripes og de interesser som går tapt gjennom handlingen som foretas for å avverge. Dette gjelder først og fremst nødrettsbestemmelsen i § 47, som innebærer at det skal tas hensyn til både faregrad og størrelsen av den mulige skade på begge sider. Men også nødvergebestemmelsen i § 48, som gjelder «rettstridigt Angrep» og som ikke er direkte anvendelig ved angrep fra dyr, inneholder et element av dette ved at det objektive misforhold mellom de goder som står på spill kan bli *for* stort til å begrunne straffrihet. Departementet ser det slik at det å knytte en utvidet nødvergebestemmelse til artenes bestandssituasjon ikke er noe annet enn å foreta en slik interesseavveining, men da generelt og ikke relatert til noen konkret skadesituasjon.

Når det gjelder forslaget om å i stedet legge geografisk differensiert forvaltning til grunn for den utvidede nødvergebestemmelsen, er det departementets syn at dette vil gi en mer uoversiktelig bestemmelse enn den bestemmelsen som foreslås av departementet.

Svært få høringsinstanser har kommentert departementets forslag om at Kongen skal kunne bestemme at den utvidede fellingsadgangen for jerv og gaupe ikke skal gjelde dersom bestandssituasjonen forverres. I departementets justerte forslag, som er nærmere beskrevet under pkt. 3.1.6.7 nedenfor, er dette punktet litt endret men prinsippet videreføres. Det foreslås der en plikt til å stramme inn nødvergebestemmelsen igjen dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart under bestandsmålet, eller ekstraordinære bestandsmessige forhold tilsier det. De-

departementet mener det er viktig å holde fast ved dette prinsippet. Erfaringene viser at rovviltbestandene raskt kan falle. Dersom bestandssituasjonen forverres slik at det er ønskelig å gå tilbake til gjeldende nødvergebestemmelse er det videre viktig at dette kan gjøres ved forskrift, uten å måtte vente på et tidkrevende lovvedtak.

Departementet har merket seg de subsidiære innspillene fra Økokrim m.fl. om at antall bevistemaer i straffebelagte bestemmelser bør være færrest mulig, og der departementet bes overveie om den utvidede nødvergebestemmelsen bør skrives over samme lest som dagens bestemmelse om felling av vilt til forsvar av person. Innspillene er langt på vei fulgt opp i departementets justerte forslag til utvidet nødvergebestemmelse. Departementet mener imidlertid det er lite naturlig å fullstendig likestille angrep på menneske og dyr, og foreslår derfor at terskelen for felling også her er noe høyere ved angrep på dyr, enn ved angrep på menneske.

Når det gjelder Bern-konvensjonen er det departementets syn at departementets justerte forslag ikke støter an mot forpliktelsene etter denne konvensjonen. Det vises til den kortfattede beskrivelsen av konvensjonen under pkt. 3.1.4, og redegjørelsen for bestandssituasjonen under punkt 3.1.6.1. Departementet anser bestandssituasjonen for jerv og gaupe som så god at en utvidelse av nødvergebestemmelsen, på grunnlag av det foreliggende tallmaterialet, er forsvarlig for disse to artene. Bjørn vil derimot først omfattes når det nasjonale bestandsmålet er nådd, og ulv vil ikke omfattes i det hele tatt. I tillegg vil departementets forslag innebære en plikt til å stramme inn nødvergebestemmelsen igjen dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart under bestandsmålet, eller ekstraordinære bestandsmessige forhold tilsier det.

Enkelte høringsinstanser har foreslått at fellingsadgangen strammes inn slik at den først gjelder etter at alle andre muligheter for å stanse angrepet er forsøkt, samt at det blir påbud om å inneha nærmere angitt utstyr for skremming. Departementet vil peke på at selve prinsippet om at det ikke må finnes noen annen tilfredsstillende løsning er med i departementets justerte forslag. Departementet mener at et slikt generelt prinsipp vil ivareta de samme hensyn, og samtidig være mer hensiktsmessig, enn et påbud om et bestemt utstyr.

3.1.6.7 Departementets justerte forslag

Som det fremgår av redegjørelsen ovenfor, anser en rekke av høringsinstansene bestemmelsen

som foreslås i høringsbrevet som uklar. Bl.a. på bakgrunn av disse innspillene, samt innspillene fra Økokrim m.fl. om at antall bevistemaer i straffebelagte bestemmelser bør være færrest mulig, har departementet omarbeidet lovforslaget noe. Forslaget lyder nå som følger:

«Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart over bestandsmålet, skal Kongen gi forskrift om adgang for eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, til å avlive jerv, gaupe og bjørn når avliving må anses påkrevd for å fjerne en umiddelbar og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris. Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart under bestandsmålet, eller ekstraordinære bestandsmessige forhold tilsier det, skal Kongen oppheve adgangen til å avlive.»

Begrepet «felle» i høringsbrevets forslag er byttet ut med «avlive», for å tilpasse forslaget til naturmangfoldlovens begrepsbruk. Dette innebærer ikke noen realitetsendring.

Vilkåret om at bestanden «over tid har vært klart over bestandsmålet» skal for det første innebære at bestanden av jerv, gaupe eller bjørn må ha ligget klart over bestandsmålet i tre påfølgende år for at adgangen til å avlive/felle i nødverge skal utvides. På samme måte skal det anlegges et treårsperspektiv når innstramning av fellingsadgangen vurderes. Fellingsadgangen skal ikke strammes inn før bestanden har ligget klart under bestandsmålet i tre påfølgende år. I tillegg skal den utvidede fellingsadgangen oppheves dersom det oppstår ekstraordinære bestandsmessige forhold, som en vesentlig reduksjon i bestanden i løpet av kort tid. Når det gjelder tolkningen av vilkårene «klart over» og «klart under» bestandsmålet, skal et avvik på om lag 15 % eller mer fra bestandsmålet anses som henholdsvis «klart over» eller «klart under» dette målet. Formålet med vilkårene «over tid» og «klart over»/«klart under» er å ivareta *rettssikkerhetshensyn*. En bør unngå at rettssituasjonen årlig kan endre seg som følge av at bestandene beveger seg over/under bestandsmålet.

Det legges til grunn at vilkåret for utvidet nødverge for å beskytte mot angrep fra gaupe og jerv er oppfylt med dagens bestandssituasjon, og departementet tar sikte på å gi forskrift om dette ved lovens ikrafttreden.

Det er et vilkår for utvidet fellingsadgang at felling «må anses påkrevd for å fjerne en umiddelbar og betydelig fare for skade». Vilkåret er langt på vei sammenfallende med vilkåret for felling til

forsvar av person i naturmangfoldloven § 17 annet ledd første punktum, men mens faren må være «aktuell og betydelig» der det dreier seg om forsvar av person, kreves det at faren er «umiddelbar og betydelig» der det dreier seg om husdyr. Ved å bruke begrepet «umiddelbar» skjerpes vilkåret noe, slik at adgangen til å forsvare person også her er noe videre enn adgangen til å forsvare husdyr.

Vilkåret om at felling må anses «påkrevd» har bl.a. sin bakgrunn i kravet i Bern-konvensjonen artikkel 9 om at det ikke må finnes noen annen tilfredsstillende løsning enn felling, jf. punkt 3.1.4 ovenfor. Når det gjelder begrepet «må anses påkrevd», skal dette forstås på samme måte som det tilsvarende begrepet i naturmangfoldloven § 17 annet ledd første punktum om person.

I oppregningen av hvilke husdyrarter som kan forsvares gjennom bestemmelsen er *gris* føyet til. Dette er på bakgrunn av rettspraksis knyttet til dagens nødvergebestemmelse til forsvar av dyr. Rettssituasjonen er nærmere beskrevet under punkt 3.4.1 nedenfor. Som det fremgår, har Høyesterett i to saker anvendt nødvergebestemmelsen for bufe og tamrein analogisk til fordel for gris og fjørfe. Departementet har på denne bakgrunn valgt å ta med gris i forslaget til utvidet nødvergebestemmelse. Departementet ønsker ikke å føye til «fjørfe», idet departementet mener at interesseavveiningen dermed blir for skjev. I ytterste fall kan en slik tilføyelse føre til at en naturfaglig verdifull binne felles for å verne en høne.

Med tilføyelsen av «gris» til bufe og tamrein er bestemmelsens virkeområde uttømmende angitt. Bestemmelsen vil for eksempel ikke kunne anvendes til beskyttelse av honningbier, fjørfe eller hund.

3.1.6.8 Overgangsbestemmelse for bjørn

Bjørnebestanden er i dag under bestandsmålet. Forslaget til lovendring som er gjengitt ovenfor innebærer at adgangen til å felle bjørn til forsvar av husdyr utvides når bestanden «over tid» har vært «klart over» bestandsmålet. For å innøste komme de høringsinstanser som mener at fellingsadgangen for bjørn må utvides første gang bestandsmålet nås, foreslår departementet en overgangsbestemmelse som sikrer dette. Etter at fellingsadgangen er utvidet vil imidlertid de ordinære reglene gjelde. Bestemmelsen lyder som følger:

«Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Første gang bestandsmålet for bjørn nås skal Kongen straks gi forskrift om utvidet ad-

gang til avliving i medhold av § 17 3. ledd. Deretter gjelder de alminnelige reglene».

I vurderingen av om bjørnebestanden har nådd bestandsmålet og senere over tid har vært klart over/under bestandsmålet, er det departementets syn at det nasjonale bestandsmålet må legges til grunn. Departementet har merket seg høringsinnspillene om behovet for å minske belastningen for de regioner der det regionale bestandsmålet er nådd. Departementet legger likevel avgjørende vekt på at vilkår knyttet til bestandsmål vil kunne være oppfylt i én region samtidig som bestandssituasjonen nasjonalt kan være langt svakere. Det regionale bestandsmålet blir dermed etter departementets syn en for tilfeldig og lite tilfredsstillende indikator til at det bør være avgjørende for hvilken nødvergebestemmelse som skal gjelde.

3.2 Felling av rovdyr i innhegnet område

3.2.1 Gjeldende rett

Naturmangfoldloven har i dag ingen bestemmelser som særskilt regulerer felling av vilt i hegn.

3.2.2 Svensk rett

Det vises til redegjørelsen under punkt 3.1.3 ovenfor. Som det fremgår, slår den svenske jaktförordningen § 28 fast at

«rovdjur [...] får dödas av ett tamdjurs ägare eller vårdare för att skydda tamdjuret [...] om rovdjuret befinner sig inom inhägnat område avsett för skötsel av tamdjuret och det finns skäligen anledning att befara ett angrep där. Rovdjuret får bara dödas när det inte går att skrämma bort rovdjuret eller på något annat lämpligt sätt avbryta eller avvärja angreppet».

3.2.3 Forslaget i høringsbrevet

For å redusere omfanget av rovviltskader foreslo departementet i høringsbrevet at det ble inntatt en bestemmelse i loven som gir adgang til å felle rovdyr som kommer innenfor et hegn med produksjonsdyr i landbruket eller hund.

Det ble vist til at svensk rett innebærer at et «tamdjurs» eier eller passer har adgang til å felle et rovdyr dersom det befinner seg innenfor et innhegnet område beregnet på skjøtsel av «tamdjuret» og følgende vilkår er oppfylt:

- det må være skjellig grunn til å tro at rovdycet vil angripe «tamdjuret» og
- det må ikke være mulig å avverge det forventede angrepet ved å skremme bort rovdycet eller på annet passende vis.

Det ble vist til at dette er en situasjon som ofte vil ligge nært opp til de situasjoner som omfattes av dagens nødvergebestemmelse. Der et rovdycet beveger seg inn i et hegn med dyr vil det gjerne resultere i et direkte angrep på dyret, slik at dagens bestemmelse kommer til anvendelse. Lovforslaget vil imidlertid innebære mulighet til å handle før skaden er skjedd.

Det ble videre vist til at når det gjelder selve inngjerdingen, er det etter den svenske bestemmelsen tilstrekkelig at inngjerdingen er egnet til å holde inne det aktuelle husdyret. I høringsbrevet gav departementet uttrykk for at det i en tilsvarende norsk bestemmelse likevel burde være et krav at det dreier seg om et område som er inngjerdinget av et *rovdycersikkert* gjerde.

Det ble opplyst at Direktoratet for naturforvaltning har fastsatt en egen standard for rovdycersikre gjerder. To hovedtyper av gjerder anbefales for å sikre husdyr mot rovviltangrep. Den ene er elektrisk strekkjerde med minimum 5 tråder, den andre er sauegjerde som er utbedret (oppgradert) etter nærmere spesifikasjoner. Nærmere informasjon finnes på direktoratets nettsider, se www.dirnat.no. Det ble videre opplyst at det kan søkes om tilskudd til oppføring av rovdycersikkert gjerde etter regelverket for tilskudd til forebyggende og konfliktdependende tiltak i forhold til rovviltskader.

Som argument for å ta med et vilkår om rovdycersikkert gjerde viste departementet for det første til at bestemmelsen, dersom den inneholder et vilkår om rovdycersikkert gjerde, kan fungere som et insentiv til å oppføre slike gjerder. Bestemmelsen vil dermed bidra til forebygging av rovdycrangrep.

Videre la departementet vekt på at en bestemmelse der det stilles få nærmere krav til selve inngjerdingen ville åpne for felling i større grad enn ønskelig. Det var departementets syn at en adgang til felling uten at det foreligger direkte angrep burde begrenses til tilfeller der eier hadde forsøkt å forebygge angrep gjennom oppføring av rovdycersikre gjerder.

Departementet pekte også på at en bestemmelse med lempeligere krav til selve inngjerdingen, tilsvarende det krav som finnes i den svenske bestemmelsen, vil kunne få annerledes og mer

dramatiske konsekvenser i Norge. Grunnen til dette er at det i Sverige er en langt sterkere tradisjon for å holde dyrene på innmarksbeite.

Det er etter den svenske bestemmelsen et vilkår at det ikke er mulig å avverge det forventede angrepet ved å skremme bort rovdycet eller på annet passende vis. Departementet opplyste at det etter en nærmere vurdering hadde valgt å ikke foreslå et tilsvarende vilkår når det gjaldt felling av rovdycet i hegn. Bakgrunnen var at den norske bestemmelsen etter departementets forslag ville inneholde et krav om rovdycersikkert gjerde.

Et særskilt spørsmål var hvilke dyr som skulle beskyttes gjennom en lovbestemmelse om adgang til å felle rovdycet som beveger seg inn i et hegn med dyr. Departementet antok at det burde benyttes en mer vidtfavnende ordlyd enn «bue og tamrein» som er formuleringen i dagens nødvergebestemmelse. Jaktförordningen § 28 taler om «tamdjur». Det ble opplyst at det ikke er helt avklart hvilke dyr som omfattes av begrepet «tamdjur» i jaktförordningen, men bl.a. hund er omfattet. Etter departementets syn burde en bestemmelse i viltloven om felling av rovdycet innenfor rovdycersikkert hegn omfatte produksjonsdyr i landbruket, inkludert fjærfe, hest og bier, samt hund.

Den dagjeldende viltloven § 11 tredje ledd slo fast at Kongen kan bestemme at adgangen til å felle vilt under direkte angrep på bue og tamrein, ikke skal gjelde for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter. Bestemmelsen ble tatt inn i viltloven i forbindelse med Norges tilslutning til Bern-konvensjonen. I høringsbrevet la departementet til grunn at bestemmelsen i tredje ledd også burde gjelde for felling av rovdycet i hegn. Av praktiske grunner, og fordi det i slike situasjoner gjerne vil haste å få fattet en slik avgjørelse, mente departementet at kompetansen burde legges direkte til Miljøverndepartementet.

På denne bakgrunn foreslo departementet følgende lovendring:

[Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om når bestandsmålet for bjørn skal anses nådd.]Kongen kan også gi forskrift om adgang til felling av rovdycet i rovdycersikkert hegn, til forsvar av produksjonsdyr eller hund, selv om vilkårene etter annet ledd ikke er oppfylt.

I rovviltforskriften ble det foreslått inntatt en bestemmelse om adgang til å felle rovdycet som befinner seg i inngjerdinget område når det er sannsynlighetsovervekt for at rovdycet der vil angripe produksjonsdyr i landbruket eller hund. Det ble satt som vilkår at hegnet tilfredsstiller kravene til rov-

dyrsikre gjerder fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning.

3.2.4 Høringsinstansenes syn

3.2.4.1 Generelt

48 høringsinstanser har kommet med merknader til forslaget.

5 av dem (*Norsk Sau og Geit, Faggruppa på Rovdyr, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, NOAH og Oslo kommune*) ønsker ingen bestemmelser om fellingsadgang i hegn.

De øvrige 41 høringsinstansene (*Norske Rein-driftsamers Landsforbund, Norskog, Norges Bonde-lag, Folkeaksjonen ny rovdypolitikk, Utmarkkom-munenes sammenslutning, Norsk Bonde- og små-brukarlag, Norges skogeierforbund, LMD, Fylkes-mannen i Aust-Agder, Fylkesmannen i Buskerud, Fylkesmannen i Oppland, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Fylkesmannen i Finnmark, Fylkesman-nen i Rogaland, Fylkesmannen i Hedmark, Rovvilt-nemnda i region 3, Arbeidsutvalget for kommunal viltforvaltning i Aust-Agder, WWF, Foreningen Våre Rovdyr, Fellesaksjonen for ulv, Norsk Zoologisk Forening, Økokrim, Politidirektoratet, Justis- og politidepartementet, Norsk institutt for naturforsk-ning og rovvilt-nemnda i region 2, kommunene Snåsa, Tynset, Skjåk med tilslutning fra Vågå, Alvdal, Verran, Sel, Grong, Stor-Elvdal, Lom, Hol, Sarpsborg, Rana, Sykkylven og Nord-Fron*) støtter departementets forslag eller har synspunkter på enkelte elementer i forslaget, for eksempel kravet om rovviltsikre gjerder.

2 høringsinstanser (*Norges Jeger- og Fiskerfor-bund og Norsk Kennel Klubb*) uttaler at de ikke har noen merknader til forslaget.

3.2.4.2 Ønsker ingen bestemmelse

Norsk Sau og Geit, Faggruppa på Rovdyr, Fylkes-mannen i Sør-Trøndelag, NOAH og Oslo kommune ønsker ingen bestemmelser om fellingsadgang i hegn. Begrunnelsene varierer. Noen av disse hø-ringsinstansene legger vekt på at nødverge er en rett til å forsvare mot farlige angrep, og at det blir urimelig og irrelevant å skille mellom vilt i rov-dyrsikkert hegn og vilt innenfor annen inngjer-ding eller utenfor inngjerding. Andre uttaler at man heller bør fokusere på innskjerping av krave-ne til rovdysikre gjerder slik at de faktisk blir rov-dysikre, og at bestemmelsen kan misbrukes av grupper som tilstreber felling av rovdyr. Faggrup-pa på Rovdyr uttaler bl.a. følgende om forslaget:

«FagRo mener en slik lovtekst gir helt feil sig-naler. Om man forventer at rovdyr kommer seg inn i «rovdysikre» hegn, så er en liberali-sering av tilgangen til å skyte helt feil vei å gå. Man bør heller fokusere på å innskjerpe krave-ne til «rovdysikre» gjerder slik at de faktisk blir rovdysikre. Om et rovdyr likevel skulle komme seg innenfor [...] bør det innledes et-terforskning».

3.2.4.3 Støtte til forslaget, synspunkter på forslagens saklige virkeområde

Fylkesmannen i Oppland, Rovvilt-nemnda i region 3, Sarpsborg kommune og Rana kommune støtter de foreslåtte bestemmelsene om hegn.

WWF mener at bjørn og ulv er i en slik be-standssituasjon at disse artene bør unntas fra for-slaget. *Foreningen Våre Rovdyr og Oslo kommune* uttaler at forslaget ikke bør omfatte ulv (*Forenin-gen Våre Rovdyr og Oslo kommune* ønsker pri-mært ingen bestemmelse om fellingsadgang i hegn i det hele tatt). *Stor-Elvdal kommune* ber om at bestemmelsen om hegn suppleres med en unn-taksbestemmelse for spesielt viktige individer av rovvilt. *Fylkesmannen i Finnmark* foreslår på sin side at departementet vurderer å la bestemmel-sen omfatte også kongeørn.

Når det gjelder spørsmålet om hva slags hus-dyr/produksjonsdyr som skal kunne beskyttes gjennom bestemmelsen, uttaler *Norsk Zoologisk Forening* at en må se hen til verdien av hva som ri-sikeres tapt ved angrep av rovdyr, det potensielle skadeomfanget og risikoen. Det stilles spørsmål om for eksempel en bjørn skal kunne felles bare fordi en bikube eller hund befinner seg innenfor gjerdet, kanskje t.o.m. utenfor bjørnens sansefelt.

Foreningen Våre Rovdyr, Fellesaksjonen for ulv og Sykkylven kommune mener at en bestemmelse om nødverge i hegn ikke bør omfatte angrep på hund. Sykkylven kommune begrunner dette med følgende:

«[E]t hvert av våre fire store rovdyr vil se på en hund som en konkurrent og/eller bytte [i] na-turen [...] Rovdyrene vil trolig også oppleve hunden som en større trussel enn deres vanli-ge byttedyr, noe som kan forsterke konfronta-sjonsfaren».

Fylkesmannen i Finnmark ber om at det presise-res at også tamrein er blant de dyreslag som be-skyttes gjennom bestemmelsen.

Fylkesmannen i Hedmark legger til grunn at også oppdrett av hjort omfattes. *Norges skogeier-*

forbund gir uttrykk for tilsvarende synspunkter når det gjelder oppdrett av dåhjort og hjort.

3.2.4.4 Kravet til inngjerding

Norskog, Norges Bondelag, Utmarkkommunenes sammenslutning, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og kommunene Snåsa, Tynset, Skjåk med tilslutning fra Vågå, Alvdal, Verran, Sel, Grong, Stor-Elvdal og Lom, mener alle at den foreslåtte bestemmelsen om felling i hegn ikke bør ha som vilkår at gjerdene er rovviltsikre. Alminnelig inngjerding bør være tilstrekkelig. *Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk* fremmer samme synspunkt for så vidt gjelder inngjerding på innmark. *Norske Reindriftssamers landsforbund* tolker forslaget slik at rovvilt kan felles innenfor beitehager og for eksempel kalvingsgjerder som er satt opp for å forebygge rovviltskader.

Som argument for å sløyfe vilkåret om at gjerdene skal være rovdysikre uttales det at rovdyr som er innenfor innhegnet område representerer en like stor fare for tap enten gjerdet er rovdysikkert eller ikke. Videre anføres det at enklere adgang til å ta ut rovdyr som er nærgående og tar seg innenfor inngjerdinger, vil virke positivt på utvelgelsen slik at forekomstene av store rovdyr blir mest mulig sky. Det uttales også at felling i nødverge uansett ikke vil få et slikt omfang at dette utgjør noen trussel mot rovdyrbestandene. Endelig advarer flere av høringsinstansene mot utilsiktede konsekvenser av rovviltsikre gjerdene. *Norskog* uttaler bl.a.:

«NORSKOG advarer mot konsekvensene av omfattende gjerdesystemer av denne typen, fordi det også påvirker ville arter [...] Et annet spørsmål er hva med allemannsretten når slike gjerdene settes opp i utmarka for å slippe å ha dyrene fritt beitende i rovdyrland. Videre er det et spørsmål hva angår jaktretter når viltet stenges fra å bruke sine vante trekk mønstre, med det som resultat at tilgrensende eiendommer plutselig får drastisk innskrenket sin mulighet til å drive storviltjakt.»

Også *Fylkesmannen i Rogaland* mener det er behov for å regulere bruken av rovdysikre gjerdene av hensyn til miljøverdier og ferdsel. Fylkesmannen støtter likevel vilkåret om at inngjerdningen skal være rovdysikker.

Norsk institutt for naturforskning ved Det skandinaviske gaupeprosjektet (Scandlynx) uttaler at rovdysikre gjerdene rundt mindre arealer er et

godt forebyggende tiltak. *Scandlynx* er imidlertid tvilende til om inngjerding av store utmarksarealer vil holde gaupe ute, og anbefaler at dette utredes før en eventuell liberalisering.

Norsk Zoologisk Forening, Faggruppa på Rovdyr og Oslo kommune understreker at de rovviltsikre gjerdene må være satt opp og vedlikeholdt forskriftmessig.

Norges skogeierforbund mener det må være tilstrekkelig at gjerdene er bygget og vedlikeholdt slik det ble forutsatt fra myndighetenes side på det tidspunkt gjerdene ble bygget.

Nord-Fron kommune uttaler at dyreeiere må fullt ut få dekket kostnadene ved oppføring av rovdysikkert gjerde.

Fylkesmannen i Buskerud mener forslaget kompliserer saksfeltet fordi det innebærer forvaltningsmessige vurderinger av hva som skal anses som rovdysikkert hegn.

Fylkesmannen i Hedmark uttaler at det er nødvendig med en kontroll- og godkjenningsordning for rovdysikre hegn etter oppsetting dersom forslaget vedtas.

3.2.4.5 Øvrige synspunkter

Landbruks- og matdepartementet, Økokrim med støtte av *Politidirektoratet* og *Justis- og politidepartementet*, *Rovviltnemnda i region 2*, *Fylkesmannen i Aust-Agder*, *Arbeidsutvalget for kommunal viltforvaltning i Aust-Agder* og *kommunene Hol og Nord-Fron* mener bestemmelsen om felling i hegn ikke bør inneholde noe krav om sannsynlighetsovervekt for at rovdyr vil angripe.

Det uttales at dersom rovdyr først kommer seg innenfor slikt hegn bør det kunne felles. Andre viser til at det kan by på pedagogiske og bevismessige problemer at det skal gjelde et krav om sannsynlighetsovervekt.

Norsk Zoologisk Forening, NOAH og Oslo kommune ønsker på sin side å ha med et vilkår om at rovdyr bare kan felles dersom et angrep ikke kan avverges på annen måte.

NOAH, Norsk Zoologisk Forening og Økokrim med støtte av *Politidirektoratet* og *Justis- og politidepartementet* uttrykker videre sterk bekymring for at bestemmelsen om nødverge i hegn kan misbrukes. *Økokrim* med støtte av *Politidirektoratet* og *Justis- og politidepartementet* anmoder på denne bakgrunn om at bestemmelsen om nødverge i hegn evalueres etter kort virketid. Av samme grunn anses det som fornuftig at spørsmålet reguleres i forskrift, ikke lov.

Landbruks- og matdepartementet mener på sin side at disse forholdene bør reguleres i lov, ikke forskrift.

3.2.5 Departementets bemerkninger

3.2.5.1 Generelt

Departementet merker seg at svært få av høringsinstansene motsetter seg generelt forslaget om utvidet adgang til felling av rovdyr i rovdysikkert hegn. De fleste støtter forslaget eller har synspunkter på enkelte elementer. Departementet opprettholder i hovedsak forslaget i høringsbrevet. Forslaget er imidlertid noe justert, bl.a. på bakgrunn av innspill fra høringsinstansene. Se nærmere om dette i punkt 3.2.5.6 nedenfor.

3.2.5.2 Ønsker ingen bestemmelse

Enkelte av høringsinstansene ønsker ingen bestemmelser om fellingsadgang i hegn. Et stort flertall av høringsinstansene er imidlertid som nevnt i hovedsak positive, og departementet opprettholder i hovedsak forslaget. Når det gjelder anførselen om at lovteksten gir feil signaler og at man heller burde fokusere på at rovdysikre gjerder faktisk blir rovdysikre, er departementet enig i at det er svært viktig at gjerdene i praksis er rovdysikre. Departementet kan imidlertid ikke se at det foreliggende forslaget motvirker dette, tvert i mot. Bestemmelsen om utvidet fellingsadgang i rovdysikkert hegn vil bare gjelde der gjerdene er vedlikeholdt og tilfredsstillende gjeldende standarder fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning. Bestemmelsen vil dermed kunne fungere som et insentiv til å påse at gjerdene er vedlikeholdt og i henhold til gjeldende krav.

3.2.5.3 Forslagets saklige virkeområde

Enkelte av høringsinstansene ønsker at bestemmelsens virkeområde snevres noe inn ved at ulv, bjørn eller viktige individer av rovvilt ikke omfattes, eller ved at det skal sees hen til verdien av hva som risikeres tapt ved angrep av rovdyr. Det uttales også at bestemmelsen ikke bør omfatte angrep på hund.

Departementet vil igjen peke på at bestemmelsen om utvidet fellingsadgang i hegn bare vil gjelde der gjerdene er vedlikeholdt og tilfredsstillende gjeldende standarder. Erfaringene så langt er at gjerder som oppfyller disse kravene er svært effektive når det gjelder å avverge konfrontasjoner

mellom rovdyr og beitedyr. Departementet ser derfor ikke behov for å unnta noen arter eller individer fra den foreslåtte bestemmelsen.

Når det gjelder forslaget om å vurdere å la bestemmelsen også omfatte kongeørn, vil departementet bemerke at denne arten skiller seg fra de andre store rovviltartene ved at det her ikke finnes tilsvarende effektive forebyggende tiltak. De rovdysikre gjerdene vil ikke ha noen tapsreduserende effekt når det gjelder kongeørn. For de andre artene er det etter departementets syn rimelig å «belønne» oppføring av rovdysikre gjerder med utvidet adgang til felling i nødverge dersom rovdylret likevel kommer innenfor. Det er ikke på samme måte naturlig å gi utvidet fellingsadgang på kongeørn der det ikke er gjennomført noe effektivt forebyggende tiltak rettet mot denne arten.

Departementet er enig i uttalelsen om at det må sees hen til risikoen (faren for skade). Dette prinsippet var med i høringsbrevets forslag, og ligger inne i departementets forslag til justert bestemmelse, se pkt. 3.2.5.6 nedenfor.

Det er fra høringsinstansenes side stilt spørsmål om tamrein og oppdrett av hjort/dåhjort omfattes av begrepet «produksjonsdyr». Tamrein og oppdrett av hjort/dåhjort vil etter departementets syn være omfattet.

3.2.5.4 Kravet til inngjerding

Flere høringsinstanser mener at det ikke bør være noe vilkår at gjerdene er rovdysikre. Det uttales bl.a. at rovdyr som er innenfor innhegnet område representerer en like stor fare for tap enten gjerdet er rovdysikkert eller ikke. Etter departementets syn gjelder imidlertid argumentene i høringsbrevet for å stille et slikt krav, i like stor grad i dag. I høringsbrevet viste departementet for det første til at bestemmelsen, dersom den inneholder et vilkår om rovdysikkert gjerde, kan fungere som et insentiv til å oppføre slike gjerder. Bestemmelsen vil dermed bidra til forebygging av rovdyrangrep.

Videre la departementet vekt på at en bestemmelse der det stilles få nærmere krav til selve inngjerdingen ville åpne for felling i større grad enn ønskelig. Det var departementets syn at en adgang til felling *uten* at det foreligger direkte angrep burde begrenses til tilfeller der eier hadde forsøkt å forebygge angrep gjennom oppføring av rovdysikre gjerder.

Et argument fra høringsinstansene er at enkle adgang til uttak av rovdyr som tar seg innenfor inngjerdingen, vil virke inn på utvelgelsen slik at

rovdyrforekomstene blir mer sky. Departementet vil bemerke at en slik påvirkning i så fall finner sted allerede i dag, og i langt større grad, gjennom ordinær jakt og lisensfelling. Det er normalt de minst skye individene som blir felt. Departementet kan ikke se at det er behov for å oppnå en slik effekt gjennom nødvergebestemmelsen. Departementet vil dessuten vise til at naturmangfoldloven § 18 gir hjemmel for å felle for eksempel individer av store rovdyr som tar opphold i tettbygde strøk, eller bjørn som er nærgående overfor mennesker, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009).

Når det gjelder uttalelsen om at felling innenfor et innhegnet område, uavhengig av om hegnet er rovdysikkert eller ikke, ikke vil få et slikt omfang at det utgjør noen trussel mot bestandene, er departementet enig i at dagens bestandssituasjon for gaupe og jerv kan tilsi dette. Departementet mener imidlertid at en bestemmelse der det ikke stilles krav om rovdysikkert gjerde, kan få klar innvirkning på bestandssituasjonen for ulv og bjørn i Norge. For bjørn er det i første rekke felling av binner som kan gi slike resultater. Når det gjelder ulv utgjør dyrene som tidligere nevnt et så lavt antall at små endringer i antall uttak kan få betydelige konsekvenser for hvorvidt en når Stortingets bestandsmål eller ikke.

Flere av høringsinstansene advarer mot utilsiktede konsekvenser av rovdysikre gjerder for viltlevende arter, jakt og ferdsel. Departementet har gitt Direktoratet for naturforvaltning i oppdrag å evaluere bruken av slike gjerder, og herunder se på erfaringene på de områder som fremholdes av høringsinstansene. Etter departementets syn vil det imidlertid normalt være mulig å finne gode løsninger og forebygge slike problemer gjennom planlegging og dialog.

Scandlynx anbefaler at en utreder om inngjerding av store utmarksarealer, i motsetning til små, vil holde gauper ute, før en vedtar en eventuell liberalisering. Etter departementets syn tilsier ikke erfaringene så langt at det er nødvendig å avvente en slik utredning før lovforslaget fremmes. Departementet vil imidlertid vurdere om dette er et forhold som bør inngå i en etterfølgende evaluering av lovbestemmelsen, jf. punkt 3.2.5.5 nedenfor der departementet foreslår at bestemmelsen om felling i hegn evalueres etter noe tid.

Når det gjelder innspillene om vedlikehold og oppjustering av standard vil departementet igjen understreke at bestemmelsen om utvidet fellingsadgang i hegn bare vil gjelde der gjerdene er vedlikeholdt og tilfredsstillende til enhver tid gjeldende standarder fastsatt av Direktoratet for naturfor-

valtning. Beitehager og kalvingsgjerder vil omfattes i den grad de tilfredsstillende disse vilkårene.

Til innspillet om dekning av kostnader vil departementet bemerke at det i 2009 er satt av 80,5 mill. kr. for forbyggende og konfliktdempende formål, der rovdysikre gjerder er et av de viktigste tiltakene. Beløpet har økt kraftig de senere år. Rundt 90% av beløpet fordeles av de regionale rovvilt-nemndene. Det er departementets klare inntrykk at de som ønsker å oppføre rovdysikre gjerder, ikke har noen problemer med å få støtte til dette.

Når det gjelder innspillene om at forslaget kompliserer saksfeltet og gjør det nødvendig med en kontroll- og godkjenningsordning for rovdysikre hegn, vil departementet påpeke at forslaget ikke innebærer noen *plikt* til å oppføre rovdysikre gjerder. Her får spørsmålet om inngjerdingen er rovdysikker bare betydning for hvor langt nødvergeretten strekker seg, og dyreeier må selv ta ansvaret for denne vurderingen. Departementet ser imidlertid ikke bort fra at det som følge av en lovendring kan komme flere henvendelser enn før til Fylkesmannen med spørsmål om oppførte gjerder er rovdysikre eller ikke. Departementet vil for øvrig anta at det allerede i dag foregår noe etterfølgende kontroll av rovdysikre gjerder fra Fylkesmannens side, som ledd i tildelingen av midler til oppføring av slike gjerder.

3.2.5.5 Øvrige synspunkter

Flere høringsinstanser mener bestemmelsen om felling i hegn ikke bør inneholde noe krav om sannsynlighetsovervekt for angrep. Noen viser til pedagogiske og bevismessige problemer, andre mener at rovdyret uansett bør kunne felles dersom det først kommer seg innenfor. Som tidligere nevnt har departementet utarbeidet et justert forslag til bestemmelse, jf. pkt. 3.2.5.6 nedenfor. Her er ordlyden, på bakgrunn av innspill fra høringsinstansene, lagt tettere opp til formuleringene i nødvergebestemmelsen om felling til forsvar av person. Formuleringen «sannsynlighetsovervekt for at angrep vil finne sted» er skiftet ut med «aktuell og betydelig fare for skade».

Det er etter departementets syn viktig å holde fast på prinsippet om at det skal være fare for skade. Dersom faren for skade må anses som uaktuell eller ubetydelig, er det liten grunn til å felle rovdyret. Skulle en fjerne vilkåret om fare for skade ville det dessuten medføre at adgangen til å felle vilt til forsvar av dyr innenfor hegn ble større enn fellingsadgangen til forsvar av person, noe som er lite naturlig.

At et rovdyr kommer innenfor et hegn med produksjonsdyr er for øvrig ikke i alle tilfeller ensbetydende med at rovdycet angriper. Fra rettspraksis kjenner en for eksempel til at bjørn har gått inn i en grisebinge og forsynt seg av grisefor og deretter forlatt bingen, uten å skade grisene (Rt. 2004 s. 1854). Etter hvert har flere rovdycrsikre hegn også blitt svært store, noe som gjør risikoen for sammenstøt mellom rovdycr og beitedycr noe mindre akutt.

Noen av høringsinstansene ønsker å ha med et vilkår i bestemmelsen om at rovdycr i hegn bare kan felles dersom et angrep ikke kan avverges på annen måte. Departementet har tatt inn selve prinsippet i sitt justerte forslag, men med en noe annerledes formulering.

Departementet har merket seg at flere høringsinstanser, herunder Økokrim, uttrykker sterk bekymring for at bestemmelsen om nødverge i hegn kan misbrukes. Det anmodes derfor om en etterfølgende evaluering. Det anmodes også om at spørsmålet reguleres i forskrift, ikke lov. Landbruks- og matdepartementet mener på sin side at dette bør reguleres i lov.

Departementet er enig i at en evaluering etter at bestemmelsen har virket noe tid vil være hensiktsmessig, og vil ta initiativ til dette. Når det gjelder spørsmålet om regulering i lov eller forskrift er departementet kommet til, bl.a. av pedagogiske grunner, at spørsmålet bør reguleres i lov.

3.2.5.6 Departementets justerte forslag

På bakgrunn av innspill fra høringsinstansene, har departementet endret lovforslaget. Forslaget lyder nå som følger:

«Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan avlive rovdycr som befinner seg i rovdycrsikkert hegn når avliving må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på produksjonsdyr i landbruket eller hund. Hegnet må tilfredsstillende kravene til rovdycrsikkert hegn fastsatt av myndigheten etter loven.»

Begrepet «felle» i høringsbrevets forslag er byttet ut med «avlive», for å tilpasse forslaget til naturmangfoldlovens begrepsbruk. Dette innebærer ikke noen realitetsendring.

Endringene som er gjort, innebærer ellers for det første at felling i hegn reguleres i lov, ikke i forskrift med hjemmel i lov.

For det andre er begrepet «sannsynlighetsovervekt for at rovdycet [...] vil angripe» byttet ut med «aktuell og betydelig fare for skade». Dette

vilkåret er det samme som vilkåret for felling til forsvar av person i naturmangfoldloven § 17 annet ledd første punktum.

For det tredje er det nå et vilkår for felling at felling «må anses påkrevd», på samme måte som i bestemmelsen i naturmangfoldloven § 17 annet ledd første punktum om felling av vilt til forsvar av person. Vilkåret om at felling må anses «påkrevd» har bl.a. sin bakgrunn i kravet i Bern-konvensjonen artikkel 9 om at det ikke må finnes noen annen tilfredsstillende løsning enn felling, jf. punkt 3.1.4 ovenfor.

I tillegg til de justeringer som er nevnt ovenfor, har departementet valgt å føye til en ny bestemmelse om plikt til varsling ved mistanke om at rovdycr befinner seg i rovdycrsikkert hegn. Bestemmelsen lyder som følger:

«Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, skal ved grunn til mistanke om at rovdycr befinner seg i rovdycrsikkert hegn straks varsle myndigheten etter loven.»

Formålet med varslingen er at Direktoratet for naturforvaltning, eventuelt annen myndighet som er utpekt i medhold av naturmangfoldloven, raskt skal kunne beslutte flytting eller skadefelling av rovdycet dersom forholdene tilsier det. Rovdycr innenfor rovdycrsikkert hegn skal normalt flyttes eller felles (dersom vilkårene for felling er oppfylt).

Verken varslingen eller en eventuell beslutning fra myndighetenes side om flytting eller felling vil gripe inn i den adgang til felling som eieren har etter lov og forskrift. Oppstår det for eksempel en situasjon der vilkårene i bestemmelsen om felling i hegn er oppfylt, dvs. at felling er påkrevet for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på produksjonsdyr eller hund, vil eieren eller noen som opptrer på eierens vegne kunne felle rovdycet.

Varslingsplikten oppstår «ved grunn til mistanke om at rovdycr befinner seg i rovdycrsikkert hegn.» Det må alltid foretas en konkret vurdering. Forhold som normalt vil gi grunn til mistanke, enten i seg selv eller i kombinasjon med andre er:

- Observasjon av rovdycr eller sportegn i hegnet
- Produksjonsdyr eller hund i hegnet finnes drept eller skadet og det er sannsynlig at dette skyldes rovdycr
- observasjoner av morløse lam
- observasjoner av søyer uten lam (gjelder søyer som en vet ble sluppet på beite sammen med lam)
- funn av ekskrementer i hegnet og det er sannsynlig at disse stammer fra rovdycr

Følgende forhold vil normalt ikke i seg selv være tilstrekkelig til å utløse varslingsplikt:

- Sportegn inn mot og langs gjerdet
- Skader på gjerdet
- Strømtap/spenningsfall.

3.3 Melding

3.3.1 Gjeldende rett

Det følger av naturmangfoldloven § 17 annet ledd tredje punktum at avliving og forsøk på avliving, enten for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person, eller under direkte angrep på bufe eller tamrein, straks skal meldes til politiet. Bestemmelsen avløser viltloven § 11 fjerde ledd som inneholdt en tilsvarende bestemmelse, men der det var plikt til å melde fra både til *kommunen* og til politiet.

3.3.2 Forslaget i høringsbrevet

I høringsbrevet uttalte departementet at bestemmelsen burde gjelde tilsvarende for felling og forsøk på felling av rovdyr i hegn. Videre burde den gjelde for felling og forsøk på felling etter den utvidede nødvergebestemmelsen for jerv, gaupe og bjørn. På denne bakgrunn foreslo departementet en bestemmelse om at felling og forsøk på felling etter disse bestemmelsene straks skulle meldes til kommunen og politiet.

3.3.3 Høringsinstansenes syn

Bare to høringsinstanser har uttalt seg om dette. *Fylkesmannen i Finnmark* foreslår at melding skjer til fylkesmannen i tillegg til kommunen og politiet.

Fylkesmannen i Hedmark mener at melding om felling og fellingsforsøk bør skje til politiet og fylkesmannen, ikke politiet og kommunen. Fylkesmannen begrunner dette med følgende:

«Kommunen har ikke oppgaver eller ansvar etter rovviltforskrifta. Politiet og Fylkesmannen er tillagt de fleste oppgaver av betydning i oppfølging av slike situasjoner. Det er fylkesmannen som er viltmyndighet og har ansvaret for de faglige vurderinger omkring viltets tilstand og ettersøk dersom påskutt rovvilt ikke finnes dødt på skuddplassen».

3.3.4 Departementets bemerkninger

Ingen høringsinstanser har motsatt seg forslaget om at det skal være meldeplikt ved felling og for-

søk på felling av rovdyr i hegn, samt ved felling og forsøk på felling av jerv, gaupe og bjørn etter den utvidede nødvergebestemmelsen. Departementet opprettholder i hovedsak forslaget i høringsbrevet.

Når det gjelder spørsmålet om til hvilke instanser melding skal skje, har departementet merket seg innspillene fra de to fylkesmennene. Departementet har likevel etter en nærmere vurdering valgt samme løsning som i naturmangfoldloven § 17 annet ledd, dvs. at det for en privatperson vil være en plikt til å gi melding til *politiet*, men ikke til andre instanser. Dette var i sin tid anbefalingen fra utvalget som la frem forslaget til naturmangfoldlov, jf. NOU 2004:28. I høringsrunden for forslaget til naturmangfoldlov var det bare to høringsinstanser som hadde innvendinger til dette. De øvrige høringsinstansene enten støttet eller stilte seg nøytrale til at det bare var politiet som skulle gis melding. I ot.prp. nr. 52 (2008-2009) om naturmangfoldlov fremmet departementet utvalgets forslag og uttalte:

«I motsetning til i dag vil det ikke lenger være noen plikt til å melde fra om fellingen til kommunen. Det forutsettes at politiet har tilstrekkelige rutiner til å sikre at kommunen (i praksis viltneimnda) og fylkesmannen blir informert».

Dette er departementets syn også i dag. Det vil være enklest og mest ryddig at det bare er meldeplikt til én instans. Departementet legger til grunn at politiet og andre offentlige instanser så sørger for slik videreformidling av informasjon og koordinering som er nødvendig. På denne bakgrunn foreslår departementet at plikten til å melde fra om felling og forsøk på felling bare gjelder melding til politiet.

3.4 Hund og andre husdyr

3.4.1 Gjeldende rett

Naturmangfoldloven § 17 annet ledd annet punktum lyder:

«Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan felle vilt under direkte angrep på bufe eller tamrein.».

Som «bufe» regnes i dag sau, geit, storfe og hest. Begrepet omfatter ikke hund. Høyesterett har slått fast at begrepet «bufe» heller ikke omfatter fjærkre, men har i en dom gjennom analogisk (ut-

vidende) fortolkning av nødvergebestemmelsen likevel anvendt den i en sak der en hønsehauk ble felt under angrep på høns, jf. Rt. 1997 s. 1341. Senere har Høyesterett likeledes kommet til at bestemmelsen også kan anvendes analogisk til beskyttelse av gris i grisebinge, jf. Rt. 2004 s. 1854. Det finnes imidlertid ingen høyesterettsavgjørelse der bestemmelsen anvendes på hund.

3.4.2 Forslaget i høringsbrevet

I høringsbrevet uttalte departementet at ordlyden i dagens nødvergebestemmelse ikke burde utvides til å generelt omfatte hund som angripes av vilt. Det ble i høringsbrevet heller ikke foreslått å innlemme andre husdyrarter i bestemmelsen.

3.4.3 Høringsinstansenes syn

Mange høringsinstanser har kommentert departementets standpunkt om at hund ikke bør innlemmes i nødvergebestemmelsen (med unntak av hund i hegn). Et klart flertall ønsker slik innlemmelse. Samtidig går flere høringsinstanser mot dette.

Når det gjelder andre husdyrarter, stiller *Økokrim* med støtte av *Justis- og politidepartementet* og *Politidirektoratet* spørsmål om den foreslåtte lovendringen kan være en passende anledning til å erstatte begrepet «bufe» med noe mer allment og dekkende. Det vises særlig til Rt. 1997 s. 1341 og at det er uheldig at den enkelte må gjøre seg kjent med at «bufe» er utvidet til å omfatte fjærkre.

3.4.4 Departementets bemerkninger

Som nevnt mener et flertall av høringsinstansene at hund bør innlemmes i nødvergebestemmelsen, mens andre høringsinstanser går mot dette. Departementet vil arbeide videre med spørsmålet om hund bør innlemmes i bestemmelsen. Det vil bl.a. være ønskelig å se nærmere på svenske erfaringer på området.

Departementet er enig i synspunktene fra *Økokrim* m.fl. om at begrepet «bufe» i dagens nødvergebestemmelse bør erstattes med en formulering som er mer dekkende for den rettspraksis som foreligger. Høyesterett har i to saker anvendt nødvergebestemmelsen for bufe og tamrein analogisk til fordel for fjørfe og gris, jf. Rt. 1997 s. 1341 (fjørfe) og Rt. 2004 s. 1854 (gris). Departementet foreslår på denne bakgrunn at «fjørfe» og «gris» føyes til «bufe og tamrein» i naturmangfoldloven § 17, annet ledd annet punktum.

3.5 Unntak for spesielt truede arter eller bestander

3.5.1 Gjeldende rett

Den tidligere nødvergeparagrafen i viltloven (§ 11) inneholdt en bestemmelse i tredje ledd om at Kongen kan bestemme at adgangen til felling av vilt under direkte angrep på bufe og tamrein, ikke skal gjelde for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter. Innføring av denne bestemmelsen var en av flere endringer som ble gjort i viltloven på bakgrunn av Bern-konvensjonen, jf. Ot.prp. nr. 54 (1992-93).

I naturmangfoldlovens bestemmelse om nødverge (§ 17 annet ledd) som viderefører bestemmelsen om nødverge i viltloven, er unntaksbestemmelsen for spesielt truede arter eller bestander ved en inkurie ikke tatt med.

3.5.2 Forslaget i høringsbrevet

Høringsbrevet ble utarbeidet før viltlovens nødvergebestemmelser ble avløst av naturmangfoldlovens. I høringsbrevet foreslo departementet at bestemmelsen om at Kongen kan gjøre unntak for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander, også skulle gjelde for felling av rovdyr i hegn, jf. punkt 3.2 ovenfor.

Det ble vist til at bestemmelsen ble tatt inn i viltloven på bakgrunn av Bern-konvensjonen, og at den ut fra de samme hensyn også burde gjelde ved felling av rovdyr i hegn. Av denne grunn foreslo departementet inntatt i rovviltforskriften at det kan bestemmes at den utvidede fellingsadgangen i hegn ikke skal gjelde for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter.

3.5.3 Høringsinstansenes syn

Bare én høringsinstans har kommentert forslaget. *Landbruks- og matdepartementet* går mot en slik bestemmelse.

3.5.4 Departementets bemerkninger

Som det fremgår har bare én høringsinstans motsatt seg forslaget i høringsbrevet. Departementet opprettholder forslaget, men med den endring at bestemmelsen fremgår av loven, ikke av forskriften. Bakgrunnen for dette er at mens det i høringsbrevet ble lagt opp til at felling i hegn skulle reguleres i forskrift, foreslår departementet nå at

felling i hegn reguleres i selve loven, jf. punkt 3.2.5.6 ovenfor.

Videre foreslår departementet at en retter opp inkurien som oppsto da naturmangfoldloven avløste viltlovens nødvergebestemmelse, slik at det igjen kan gjøres unntak fra den ordinære adgangen til felling i nødverge til forsvar av bufe, tamrein etc, for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander. Norges forpliktelser i henhold til Bern-konvensjonen har ikke endret seg, og det foreligger etter departementets syn heller ikke

andre forhold som tilsier at denne «sikkerhetsventilen» nå ikke lenger bør inngå i nødvergebestemmelsen.

På denne bakgrunn foreslår departementet at det i naturmangfoldloven inntas en bestemmelse om at Kongen i forskrift kan fravike bestemmelsen i naturmangfoldloven § 17 annet ledd annet punktum, om felling i nødverge til forsvar av bufe, tamrein etc., for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter.

4 Bruk av åte

4.1 Innledning

Vilt vil naturlig oppsøke konsentrasjoner av mat/næring. Imidlertid vil det ved menneskeskapte konsentrasjoner av mat/næring i form av et åte kunne oppstå forhold som påvirker det enkelte individ eller det aktuelle miljø, og under gitte forutsetninger representerer en risiko for både vilt, miljø og i unntakstilfeller mennesker.

4.1.1 Utlekking av åte i forbindelse med jakt og felling av store rovdyr

Utlekking av åte for å lokke til seg store rovdyr i forbindelse med jakt og felling må vurderes i forhold til om det er ordinær jakt eller felling av skadeindivider i tapsreduserende sammenheng det dreier seg om, og i forhold til hvilken rovviltart saken gjelder.

Det vil her være slik at det å legge ut et åte som er godt egnet til å lokke/trekke til seg rovdyr, kan være en måte å få det skadegjørende individ inn i et avgrenset område hvor det kan felles på en sikker, effektiv og human måte. Dette i motsetning til andre former for felling, hvor jaktmåter og metoder kan være mer stressende for rovviltet, og hvor det kreves en vesentlig større og ressurskrevende innsats fra fellingslag og jegere, og med økt risiko for skadeskyting.

Når det gjelder lisensfelling og ordinær jakt på store rovdyr er imidlertid ingen tjent med at det lovlig kan legges ut åte av hver enkelt jeger/jaktlag rundt om i hele fellingsområdet. Dette vil skape en uoversiktlig situasjon, hvor f.eks. jerven vil få et godt grunnlag for lagring av mat, åtseletere for øvrig vil få et uønsket tilfang av mat, og hvor målrettet felling vil bli vanskeliggjort.

I Sverige ble åtejakt etter bjørn forbudt i 2001, se nærmere under punkt 4.3 nedenfor. Begrunnelsen for forbudet var bl.a. bekymring for at jaktformen kunne skape bjørner med problematisk atferd, fordi vitenskapelige studier hadde vist en sammenheng mellom slike bjørner og utlegging av åte i nærhet til mennesker og menneskelig aktivitet. Det svenske forbudet mot denne jaktfor-

men står ved lag. Det pekes likevel på av jegere i Sverige at utlegging av åte vil gi en sikker jaktsituasjon, med mulighet for å klarlegge om det dreier seg om en hunnbjørn med unger.

I rapport nr 2007/2 fra Det skandinaviske bjørneprosjektet, om åtejakt på bjørn (Veronica Sah-lén-2007) er ikke konklusjonene entydige, men felles for de områder hvor åtejakt på bjørn er tillatt er at det ikke rapporteres om bjørner med problematisk atferd som kan knyttes til utleggingen av åte. Rapporten peker på at problemer ved utlegging av åte til bjørn er av sammensatt art. Biologiske forhold, så vel som sosiale og politiske forhold spiller inn.

4.1.2 Utlekking av åte for å lokke til seg store rovdyr for andre formål

Utlekking av åte for å lokke til seg store rovdyr i studie- og turistøyemed har nå fått så stort omfang i Sverige at Naturvårdsverket har utarbeidet en rapport om problemene knyttet til dette (se nærmere nedenfor). Det er all grunn til å tro at fenomenet «rovdyrturisme» også vil kunne bre om seg i Norge.

Ny kunnskap om denne virksomheten viser at den ikke bare kan representere en fare for mennesker, men at den også kan ha særlige skadevirkninger for det rovviltet som lokkes til åteplasser. Dette gjelder særlig bjørn.

Så vidt vites drives ikke dette i noen organisert form i Norge pr i dag. I Sverige og Finland er det etablert foretak som driver med rovdyrsturisme, alle ved utlegging av animalske åte for å lokke til seg bjørner som kan observeres av betalingsvillige kunder. Konfliktpotensialet ved denne virksomheten tilsier at en i viltloven bør ha et klart og tydelig hjemmelsgrunnlag for å regulere virksomheten før den kommer i gang i et slikt omfang som den har gjort særlig i Finland.

Naturvårdsverket har fått utarbeidet en rapport om rovdyrturismen i Sverige, om dens lovlig-
het og om skadevirkninger (Rovdjursturism – Sammanfattande rapport Maria Nordmark 11. desember 2006). Skadevirkningene for rovviltet selv gjelder særlig bjørn, i form av bl.a. habituering og

atferdsendringer. Rapporten viser også at det vil foreligge en økt mulighet for direkte konflikt med mennesker, og derved personskader.

Habituering

Med habituering forstås tilvenning. Rovviltet vil over tid venne seg til mennesket ved gjentatt eksponering. En bjørn vil på en åteplass venne seg til mennesker, og vil da forbinde mat med mennesker. Dette vil kunne skape problembjørner (søppelbjørner) som kommer i konflikt med mennesker fordi de i sine matsøk søker til boområder. I sine naturlige vandringer i utmark vil bjørnen gjennom slik habituering miste sin naturlige skyhet for mennesker. Habituering vil med andre ord øke potensialet for direkte konfrontasjon med mennesker.

Atferdsendringer

På åteplasser med animalsk åte, eller annet som lokker rovdyr til en plass, vil det kunne oppstå en hyppigere frekvens av konfrontasjoner mellom individer av samme art, og mellom arter. Videre vil bjørnen ganske raskt kunne endre sin naturlige atferd på uønsket vis. Med tilgang til åte over tid vil bjørnen benytte mindre tid til næringssøk og mer tid til ren hvile, og erfaringer fra Finland viser at særlig hanner kan utvikle vesentlig større kroppsmasse enn ved et normalt næringssøk. Binner med unger, og subadulte individer endres til å bli mer dagaktive. Bjørnenes naturlige næringsøk kan også endres ved at den gradvis taper evnen til å utnytte naturlige næringskilder.

Det vil også være slik at på åteplassen vinner den sterkeste, noe som igjen kan medføre økt aggressivitet.

4.1.3 Eksempler på utlegging av åte for andre formål

Utlekking av animalske åte for mer generell tillokking av vilt er bl.a. aktuelt for rovfuglene, særlig havørn og kongeørn. Departementet er kjent med at slike åteplasser er i drift, og at andre aktører ønsker å etablere tilsvarende virksomhet i kommersielt øyemed. Generelt gjelder at forvaltningen vil ha behov for mulighet til å regulere slik aktivitet som har negative virkninger for viltet.

Konsentrasjoner av mange individer på et avgrenset areal kan bl.a. ha betydning for overføring av sykdom, parasittbelastning etc, som igjen kan ha betydelige negative konsekvenser for en

rekke arter. Som eksempel vises til en art som fjellreven, som kan bli utsatt for ytterligere påvirkning dersom det skjer uønsket utlegging av åte i dens leveområder.

Annen aktivitet som det kan være ønskelig å regulere er utlegging av åte for å lokke til seg bjørn i det øyemed å trene hunder til jakt og felling. Gjentatt trening av løse hunder på vilt som lokkes inn til et utlagt åte kan ha betydelige negative konsekvenser. I tillegg til uønsket habituering kan bruken av åte for å lokke inn treningsobjekter føre til at hensynet til fredning av vilt ikke ivaretas som ønsket.

Utover tradisjonell bruk av åte av animalsk opprinnelse, vises det til at arter i andre land etterstrebes med åtejakt der vegetabilsk åte tas i bruk. En art som er av interesse i denne sammenheng er villsvin, som er under etablering i Norge. Konsentrert tilgang til attraktive matkilder påvirker fordeling av villsvin i terrenget, og har trolig betydning for spredning og produksjon i bestanden. Også slik bruk av åte vil det kunne være behov for å regulere.

4.2 Gjeldende rett

Ved ordinær jakt etter viltloven § 9 har dagens viltlov hjemmelsgrunnlag i § 26 nr 10 for å regulere jaktformer. Dette omfatter etter departementets syn åtejakt. Det finnes imidlertid ingen *generell* hjemmel for å regulere bruk av åte for ulike formål, herunder som hjelpemiddel ved skadefelling/lisensfelling eller for innlokking i turistøyemed.

Utlekking av åte til jakt er videre omhandlet i viltloven § 20, som tillater bruk av kunstig lys ved åtejakt på rev.

I tillegg til de reguleringer som følger av viltloven er utlegging av åte regulert i forskrift 27. oktober 2007 nr. 1254 om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum. Forskriften har i § 5 en bestemmelse som regulerer hvilke animalske biprodukter som kan brukes ved åtejakt på ville dyr.

4.3 Andre lands rett

Som tidligere nevnt har Sverige hatt forbud mot åtejakt på bjørn siden 2001. Den svenske jaktlagen har regler som kan nyttes til regulering av dette forhold. Av Naturvårdsverkets vedtak av 26. juni 2007 om felling av bjørn i Sverige fremgår:

«Naturvårdsverket har besluttet om forbud mot jakt på björn vid åtel. Naturvårdsverket är väl medvetet om att det i samband med jaktutövningen kan finnas fördelar med åtel, såsom säkrare skottillfällen för jägaren. Men åtlar kan även innebära risker t ex för människor som vistas i naturen ovetande om att björnatel finns. Åtling kan också medföra att björnar tillväxer vid människor eftersom inte alla de björnar som uppsöker en åtel kommer att skjutas. Naturvårdsverket samlar in information om åteljakt och avvaktar resultat från forskningen för att förbättra beslutsunderlaget varför forbudet mot åteljakt kvarstår.»

I Finland er bruk av åte utbredt innen fototurisme. Aktiviteten er konsentrert i grenseområdene i sør-øst. Finland har utviklet en forvaltningsplan for bjørnестammen. Av denne fremgår (punkt 8.10):

“The effects of intensive feeding with carrion on the feeding habits and behaviour of bears will be investigated along with the extent to which they grow accustomed to the presence of humans and the development of the bear population. In addition, the location of carrion and its proximity to areas of human habituation will be mapped. The effect of carrion as food on the bears diet and welfare will be examined as well as its effect on the local animal population. National guidelines on feeding bears with carrion will be drawn up.”

Også finske naturforvaltningsmyndigheter ser altså behov for å regulere bruk av åte.

4.4 Forslaget i høringsbrevet

I høringsbrevet viste departementet til de forhold som er beskrevet ovenfor og uttalte at det var behov for en lovhjemmel for en betryggende regulering i forskrifts form av bruk av åte for ulike formål. På denne bakgrunn foreslo departementet at følgende bestemmelse ble føyet til i viltloven § 26:

§ 26. (fullmakt for Kongen til å gi forskrifter)

Kongen kan gi nærmere regler [...]

11. om adgangen til å legge ut åte i forbindelse med jakt, fangst og felling av vilt eller for andre særlige formål, herunder om utlegging av åte for å lokke til seg vilt når dette kan skade viltet eller naturmiljøet.

Departementet uttalte at hensikten med hjemmelen er å etablere en ordning der bruk av åte

bare tillates der skadevirkningene er avveid og funnet forsvarlige i forhold til øvrige interesser.

4.5 Høringsinstansenes syn

4.5.1 Generelt

49 høringsinstanser har kommet med merknader til forslaget.

35 av disse støtter forslaget om regulering eller uttaler at man ikke har innvendinger (Fylkesmannen i Finnmark, Fellesaksjonen for ulv, Norske Reindriftssamers Landsforbund, Fylkesmannen i Hedmark, Fylkesmannen i Rogaland, Fylkesmannen i Oppland, Rovviltnemnda i region 3, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Arbeidsutvalget for kommunal viltforvaltning i Aust-Agder, Fylkesmannen i Aust-Agder, Fylkesmannen i Buskerud, WWF, Utmarkskommunenes sammenslutning, Fylkesmannen i Troms og kommunene Kvalsund, Namskogan, Leirfjord, Tynset, Norddal, Rissa, Skjåk med tilslutning fra Vågå, Drammen, Rennebu, Alvdal, Gratangen, Sel, Sirdal, Sykkylven, Verdal, Stor-Elvdal, Sarpsborg, Lom, Nord-Fron og Rana).

7 høringsinstanser har ulike merknader men støtter eller motsetter seg ikke forslaget uttrykkelig (Norsk Zoologisk Forening, Faggruppa på Rovdyr, Reindriftsforvaltningen, Norskog og kommune Snåsa, Eidsvoll og Grong).

4 høringsinstanser mener forslaget ikke bør omfatte bruk av åte til jakt o.l. (Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk, Norges Jeger- og Fiskerforbund med støtte av Norsk Kennel Klub samt Ringerike kommune)

3 høringsinstanser går mot forslaget i sin helhet (Norsk Sau og Geit, Norges Bondelag og Norges skogeierforbund).

4.5.2 Støtte til forslaget

Fellesaksjonen for ulv, Norske Reindriftssamers Landsforbund, Fylkesmannen i Hedmark, Fylkesmannen i Rogaland, Utmarkskommunenes sammenslutning, Fylkesmannen i Oppland, Rovviltnemnda i region 3, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Arbeidsutvalget for kommunal viltforvaltning i Aust-Agder, Fylkesmannen i Aust-Agder, Fylkesmannen i Buskerud, WWF, Fylkesmannen i Troms samt kommunene Kvalsund, Tynset, Norddal, Skjåk med tilslutning fra Vågå, Drammen, Rennebu, Alvdal, Gratangen, Rissa, Sel, Sirdal, Sykkylven, Stor-Elvdal, Verdal, Sarpsborg, Lom, Nord-Fron og Rana støtter alle forslaget om hjemmel for nær-

mere regulering av bruk av åte. Fylkesmannen i Hedmark uttaler:

«Fylkesmannen kan slutte seg til departementets beskrivelse i kap. 3.1 om bakgrunnen for forslaget. Vi har over flere år sett utvikling av aktivitet som kan gi uheldig tilvenning av store rovdyr til ulike former for menneskelig aktivitet. Fylkesmannen støtter forslaget til en hjemmel som gjør det mulig å regulere bruk av åte for lokking eller føring av vilt».

Fylkesmannen i Buskerud uttaler at bruk av åte kan ha utilsiktede og uheldige konsekvenser.

Norske Reindriftsamers Landsforbund nevner i sin begrunnelse at åte i forbindelse med jakt blir liggende ute i terrenget også i perioder jegeren ikke er ute, noe som begrenser en effektiv jakt.

Fellesaksjonen for ulv begrunner sitt syn med at bruk av åte sterkt øker mulighetene for misbruk og ulovlig jakt.

Fylkesmannen i Finnmark og kommunene Namsskogan og Leirfjord har ingen innvendinger til forslaget om regulering. Fylkesmannen uttaler at man ser både positive og negative sider ved bruk av åte, avhengig av art og område.

4.5.3 Hel eller delvis motstand mot regulering

Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk og Norges Jeger- og Fiskerforbund med støtte av Norsk Kennel Klubb mener forslaget ikke bør omfatte bruk av åte til jakt. *Ringerike kommune* går mot en forskriftsregulering av bruk av åte ikke bare i forbindelse med jakt, men også fangst og felling. *Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk* uttaler bl.a.:

«Folkeaksjonen ny rovdyrpolitikk mener det ikke er nødvendig med nærmere bestemmelser for å regulere bruk av åte til jakt. Dette er en effektiv og sikker metode for jakt på store rovdyr. Eventuelle nye reguleringer bør konsentreres om bruk av åte til føring av store rovdyr i turistøyemed. Dette gjelder særlig bjørn.»

Norsk Sau og Geit, Norges Bondelag og Norges skogeierforbund motsetter seg i sin helhet departementets forslag om regulering. Organisasjonene mener at forslaget lett kan skape problemer i forhold til dagens praksis der åte benyttes til jakt og i feller, for eksempel jervejakt vinterstid. Videre uttales det at det er uklart om det er et reelt behov for regulering. Det vises i denne forbindelse til en rapport fra 2006 av samme forfatter som står bak rapporten om åtejakt på bjørn som det er vist til i høringsbrevet. Det uttales også at bruk av åte og

føring av vilt allerede er godt regulert, og at saksområdet egner seg bedre for informasjon og rettledning enn regler.

4.5.4 Innholdet av en nærmere regulering

Flere av høringsinstansene har synspunkter på innholdet av en eventuell nærmere regulering av bruk av åte.

Fellesaksjonen for ulv mener bruk av åte sterkt øker mulighetene for misbruk og ulovlig jakt. Organisasjonen er derfor av det syn at åte ikke skal kunne legges ut overhodet.

Norsk Zoologisk Forening mener at bruk av åte bare må skje etter konsesjon og på spesielle vilkår fra myndighetene.

Rissa kommune uttaler at en regulering må gi adgang til utlegging av åte i organiserte former.

Sel kommune mener bruk av åte bare bør være tillatt for fangst og felling. *Skjåk kommune* uttaler seg i samme retning. *Faggruppa på rovdyr* håper derimot at norske forvaltningsmyndigheter viser en liberal holdning til å benytte åte til lokking av store rovdyr for rovdyrturisme.

Reindriftsforvaltningen forutsetter at eventuelle bestemmelser om åte ikke vil omfatte eller berøre ordinær lisensjakt og skadefelling på noen negativ måte.

Norges Jeger- og Fiskerforbund med støtte av *Norsk Kennel Klubb* uttaler at ved eventuelle reguleringer av bruk av åte ved lisensfelling, må man sikre at åte kan benyttes som et effektivt virkemiddel.

Nord-Fron kommune tilrår at det gis løyve til utlegging av åte i forbindelse med lisensfelling av store rovdyr, men forbud mot utlegging av åte til store rovdyr for andre formål.

Særlig fremheves betydningen av åte i forbindelse med felling av jerv, både av *Fylkesmannen i Oppland, Rovviltnemnda i region 3, Norges Jeger- og Fiskerforbund med støtte av Norsk Kennel Klubb, Utmarkskommunenes sammenslutning* og kommunene *Snåsa og Grong*.

Kommunene *Eidsvoll* og *Nome* peker på nytten av åte i forbindelse med jakt på rev. *Fellesaksjonen for ulv* mener på sin side at åtejakt på rev bør forbys.

Fylkesmannen i Hedmark uttaler at en i det videre arbeidet bør diskutere bruk av vegetabilsk åte til føring av klauvvilt. *Eidsvoll kommune* mener at reglene bør åpne for føring av hjort.

Kommunene Sel og Skjåk mener at utlegging av åte bør godkjennes av kommunen.

4.5.5 Øvrige synspunkter

Både *Norsk Zoologisk Forening* og *Faggruppa på Rovdyr* mener departementet er for kritisk i sin omtale av bruk av åte i forbindelse med rovdyrisme. Det pekes på at rovdysafarier/fotosafarier der åte blir brukt, kan øke forståelsen i befolkningen for at rovdirene er en nødvendig og naturlig del av norsk fauna. Økte næringsinntekter kan også gi økt aksept.

Videre mener *Norsk Zoologisk Forening* at påstandene i høringsbrevet om at åteplasser vil skape mer aggressive bjørner, at bjørner vil miste sin evne til naturlig fødesøk etc. mangler referanser til dokumentert forskning innen rovdys biologi og adferd.

Faggruppa på Rovdyr uttaler at åteplasser for bjørn må plasseres med forsiktighet med tanke på mulige konflikter mellom menneske og bjørn, men at det likevel er svært lite sannsynlig at åteplasser vil fremprovosere uheldige hendelser.

Begge organisasjoner mener spredning av sykdom kan forhindres og nevner ulike tiltak for

dette formål, som å kun tillate norske ville dyr som åte (for eksempel trafikkdrept hjort).

4.6 Departementets bemerkninger

Et stort flertall av høringsinstansene støtter departementets forslag om en hjemmel i viltloven for å regulere, i forskrifts form, bruken av åte. Departementet opprettholder forslaget.

Departementet har merket seg de ulike synspunktene som er fremsatt når det gjelder den nærmere reguleringen av bruk av åte, men ser ikke grunn til å gå inn på dette her. Under forutsetning av at den foreslåtte lovhjemmelen vedtas, vil det bli utarbeidet forslag til forskriftsbestemmelser om bruk av åte. Det er imidlertid ikke klarlagt hva slags innhold bestemmelsene skal ha. Forslaget vil bli sendt på alminnelig høring som vanlig, og høringsinstansene vil på ny få full anledning til å avgi synspunkter og innspill.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

5.1 Nødverge

Forslagene knyttet til nødverge antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

5.2 Bruk av åte

Forslaget antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning. Det er foreløpig bare i begrenset grad etablert virksomheter i Norge som blir berørt. Det vil heller ikke påløpe kostnader med kontrollvirksomhet o.l., da slike oppgaver allerede tilligger Statens naturoppsyn i dag, og gjennomføres rutinemessig i samband med andre oppdrag.

6 Merknader til de enkelte bestemmelsene

6.1 Til endringen i viltloven § 26

Endringen innebærer at det kan gis forskrift som regulerer, herunder forbyr, utlegging av åte for jakt-, fangst- eller fellingsformål, eller andre særlige formål. Adgangen til å regulere i forskrift omfatter bl.a. utlegging av åte for å lokke til seg vilt der dette kan skade viltet eller naturmiljøet. Bestemmelsen retter seg mot *utlegging*. Hjemmelen skal for eksempel ikke være til hinder for at et selvdødt hjortevilt, eller et hjortevilt som er nedlagt av rovvilt, oppsøkes for å studere de rovdyr som eter byttedyret.

6.2 Til endringene i naturmangfoldloven § 17

Endringen i *annet ledd* innebærer at det fremgår uttrykkelig av bestemmelsen at vilt kan avlives under direkte angrep på ikke bare bufe og tamrein, men også gris og fjørfe. Endringen gjøres for å kodifisere rettspraksis, jf. Rt. 1997 s. 1341 (fjørfe) og Rt. 2004 s. 1854 (gris).

Med tilføyselsen av «gris» og «fjørfe» til bufe og tamrein er bestemmelsens virkeområde uttømmende angitt. Bestemmelsen vil for eksempel ikke kunne anvendes til beskyttelse av honningbier eller hund.

Tredje ledd er nytt. Bestemmelsen innebærer at dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart over bestandsmålet, plikter Kongen gjennom forskrift å gi adgang for eieren, eller en som opptrer på eierens vegne, til å avlive jerv, gaupe og bjørn når avliving må anses påkrevet for å fjerne en umiddelbar og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris. Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart under bestandsmålet, eller ekstraordinære bestandsmessige forhold tilsier det, skal Kongen oppheve adgangen til avliving.

Vilkåret om at bestanden «over tid har vært klart over bestandsmålet» skal for det første innebære at bestanden av jerv, gaupe eller bjørn må

ha ligget klart over bestandsmålet i tre påfølgende år for at adgangen til å avlive i nødverge skal utvides. På samme måte skal det anlegges et treårsperspektiv når innstramning av avlivingsadgangen vurderes. Avlivingsadgangen skal ikke strammes inn før bestanden har ligget klart under bestandsmålet i tre påfølgende år. I tillegg skal den utvidede avlivingsadgangen oppheves dersom det oppstår ekstraordinære bestandsmessige forhold, som en vesentlig reduksjon i bestanden i løpet av kort tid.

I vurderingen av om bestandene over tid har vært klart over eller klart under bestandsmålet, skal en legge til grunn dokumenterte data om ynglinger fra Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt, *før* eventuelle uttak.

Når det gjelder tolkningen av vilkårene «klart over» og «klart under» bestandsmålet, skal et avvik på om lag 15 % eller mer fra bestandsmålet anses som henholdsvis «klart over» eller «klart under» dette målet.

Det er et vilkår for utvidet avlivingsadgang at avliving «må anses påkrevet for å fjerne en *umiddelbar* og betydelig fare for skade». Vilkåret er noe strengere enn vilkåret for avliving til forsvar av person i § 17 annet ledd første punktum, «aktuell og betydelig fare for skade». Om vilkåret «aktuell og betydelig fare for skade» har Høyesterett i Rt. 2005 s. 631 uttalt blant annet:

«Det må ut fra omstenda vere realistisk at det omgåande vil kome et angrep».

Samtidig er vilkåret lempeligere enn vilkåret for avliving av vilt til forsvar av bufe og tamrein, i § 17 annet ledd annet punktum, der det stilles krav om «direkte angrep».

Når det gjelder begrepet «påkrevet», skal dette forstås på samme måte som det tilsvarende begrepet i § 17 annet ledd første punktum om person. Det følger av Rt. 2005 s. 631 at vilkåret «må anses påkrevet» innebærer at det «ikkje må vere andre og mindre vidtgåande alternativ enn felling som kan nyttast».

I oppregningen av hvilke husdyrarter som kan forsvares gjennom bestemmelsen er gris føyet til. Med tilføyselsen av «gris» til bufe og tamrein er be-

stemmelsens virkeområde uttømmende angitt. Bestemmelsen vil for eksempel ikke kunne anvendes til beskyttelse av honningbier, fjørfe eller hund.

Fjerde ledd første punktum om melding til politiet viderefører bestemmelsen som i gjeldende lov står i § 17 annet ledd annet punktum. I tillegg får bestemmelsen anvendelse også på avliving og forsøk på avliving etter tredje ledd.

Bestemmelsen i annet punktum innebærer at Kongen ved forskrift kan gjøre unntak fra bestemmelsen i § 17 annet ledd annet punktum (avliving i nødverge til forsvar av bufe, tamrein, etc.), for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter. Bestemmelsen innebærer en videreføring av viltloven § 11 tredje ledd som ble opphevet ved naturmangfoldloven, og skal forstås på samme måte. Forarbeidene til viltloven § 11 tredje ledd, i første rekke Ot.prp. nr. 54 (1992-1993), er derfor sentrale for forståelsen av lovbestemmelsen.

Reglene om avliving av dyr som tidligere stod i tredje ledd, utgjør nå *femte ledd*.

6.3 Til ny § 17 a i naturmangfoldloven

Første ledd innebærer en rett for eieren, eller noen som opptrer på eierens vegne, til å avlive rovdyr som befinner seg i rovdysikkert hegn når avliving er påkrevet for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på produksjonsdyr eller hund. Det er et vilkår at hegnet tilfredsstiller myndighetens krav til rovdysikre gjerder.

Bestemmelsen gjelder avliving av «rovdyr», ikke rovvilt. Den omfatter dermed ikke rovfugl. Videre gjelder den rovdyr i rovdysikkert hegn. Med «rovdysikkert hegn» menes hegn der gjerdene er vedlikeholdt og tilfredsstiller de til enhver tid gjeldende standarder fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning.

Avliving kan etter bestemmelsen skje til fordel for produksjonsdyr eller hund. Som «produksjonsdyr» anses alle virveldyr som avles eller holdes for produksjon av mat, ull, hud eller pels, eller for andre produksjonsformål.

Det er et vilkår for avliving at avliving «må anses påkrevet for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade». Formuleringen skal forstås på samme måte her som i bestemmelsen i § 17 annet

ledd første punktum om avliving til forsvar av person. Det følger av Rt. 2005 s. 631 at vilkåret «må anses påkrevet» innebærer at det «ikkje må vere andre og mindre vidtgåande alternativ enn felling som kan nyttast». Om vilkåret «aktuell og betydelig fare» har Høyesterett i Rt. 2005 s. 631 uttalt blant annet:

«Det må ut frå omstenda vere realistisk at det omgåande vil kome et angrep».

Annet ledd første punktum innebærer en plikt til å melde fra til politiet ved avliving og forsøk på avliving etter første ledd, på samme måte som ved avliving og forsøk på avliving etter § 17.

Bestemmelsen i annet punktum innebærer at Kongen ved forskrift kan gjøre unntak fra bestemmelsen i første ledd første punktum for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter. Bestemmelsen bygger på den tidligere bestemmelsen i viltloven § 11 tredje ledd som ble opphevet ved naturmangfoldloven. Forarbeidene til viltloven § 11 tredje ledd, i første rekke Ot.prp. nr. 54 (1992-1993), er derfor sentrale for forståelsen av lovbestemmelsen.

Tredje ledd innebærer en plikt for eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, til å straks varsle den myndighet som er utpekt etter loven når det er grunn til mistanke om at rovdyr befinner seg i rovdysikkert hegn.

Ved forståelsen av begrepet «grunn til mistanke» skal det legges til grunn hva man burde ha mistanke om på grunnlag av de faktiske forhold som gjør seg gjeldende. Det er med andre ord ikke nødvendig at man faktisk *har* mistanke.

Formuleringen «en som opptrer på vegne av eieren» skal forstås på samme måte som den tilsvarende formuleringen i § 17. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 387 slår fast følgende om dette uttrykket:

«Formuleringen «en som opptrer på vegne av eieren» omfatter den eller de personer som har fått eller påtatt seg ansvar for å se etter dyrene, f.eks gjetere. Det er ikke noe krav om at den som opptrer på vegne av eieren har fått dette i form av en skriftlig fullmakt eller lignende».

Brudd på bestemmelsen om varslingsplikt vil kunne straffes med hjemmel i den generelle straffebestemmelsen i naturmangfoldloven § 75 første ledd.

6.4 Til endringen av lov om statlig naturoppsyn § 2 første ledd

Ved en inkurie ble ikke alle endringer i Stortingets lovvedtak (Odelstinget av 9. juni 2009 og Lagtinget 16. juni 2009) om endringer i lov om statlig naturoppsyn § 2 i samband med behandlingen av naturmangfoldloven fulgt opp. Endringen følger således formelt Stortingets vedtak opp slik at naturmangfoldloven oppføres i listen i § 2 første ledd over lover som Statens naturoppsyn skal føre oppsyn med. Samtidig tas henvisningen til lov 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern (naturvernloven) ut da denne loven fra 1. juli 2009 er opphevet i sin helhet. En omtale av endringene er gitt i Ot.prp. nr. 52 (2008 – 2009) Om lov om forvaltning av naturrens mangfold (naturmangfoldloven)

6.5 Til overgangsbestemmelsen

Det er gitt en overgangsregel i romertall IV som gjelder myndigheten til å gi forskrift om utvidet

adgang til å avlive bjørn. Dersom bestandsmålet for bjørn nås skal det straks gis forskrift om utvidet adgang til avliving etter naturmangfoldloven § 17 tredje ledd – og ikke slik regelen ellers er etter § 17 tredje ledd – der forskrift om utvidet avlivingsadgang bare kan gis dersom bestanden over tre år har vært klart over bestandsmålet. Dette gjelder imidlertid bare første gangen Kongen gir slik forskrift. Dersom forskriften senere blir opphevet for eksempel fordi bestanden har falt klart under bestandsmålet i tre år, kan en ny forskrift om å gjeninnføre den utvidede avlivingsadgangen bare gis dersom bestanden har ligget klart over bestandsmålet over tre år, jf. § 17 tredje ledd.

Miljøverndepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i naturmangfoldloven, viltloven mv. (nødverge, bruk av åte).

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i naturmangfoldloven, viltloven mv. (nødverge, bruk av åte) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i naturmangfoldloven, viltloven mv. (nødverge, bruk av åte)

I

Lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt § 26 nr. 8 skal lyde:

8. om adgangen til å legge ut åte i forbindelse med jakt, fangst og felling av vilt eller for andre særlige formål, herunder om utlegging av åte for å lokke til seg vilt når dette kan skade viltet eller naturmiljøet.

II

I lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold gjøres følgende endringer:

§ 17 skal lyde:

§ 17 (alminnelige regler om annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk)

Smågnagere, krypdyr og lakse- og innlandsfisk kan avlives dersom det er nødvendig for å hindre skade på person eller eiendom.

Vilt kan avlives når det må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person. Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan avlive vilt under direkte angrep på bufe, tamrein, gris og fjørfe.

Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart over bestandsmålet, skal Kongen gi forskrift om adgang for eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, til å avlive jerv, gaupe og bjørn når avliving må anses påkrevd for å fjerne en umiddelbar og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris. Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart under bestandsmålet, eller ekstraordinære bestandsmessige forhold tilsier det, skal Kongen oppheve adgangen til avliving.

Avliving og forsøk på avliving etter annet og tredje ledd skal straks meldes til politiet. Kongen kan i forskrift fravike bestemmelsen i annet ledd annet punktum for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter.

Avliving for å hindre at et dyr lider unødig er tillatt i samsvar med lov 19. juni 2009 nr. 97 om

dyrevelferd (dyrevelferdsloven). Det samme gjelder avliving for å bekjempe smittsom sykdom som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser i samsvar med lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven).

Ny § 17 a skal lyde:

§ 17 a (rovdyrsikkert hegn)

Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan avlive rovdyr som befinner seg i rovdysikkert hegn når avliving må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på produksjonsdyr eller hund. Hegnet må tilfredsstille kravene til rovdysikkert hegn fastsatt av myndigheten etter loven.

Avliving og forsøk på avliving skal straks meldes til politiet. Kongen kan i forskrift fravike bestemmelsen i første ledd første punktum for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter.

Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, skal ved grunn til mistanke om at rovdyr befinner seg i rovdysikkert hegn straks varsle myndigheten etter loven.

III

Lov 21. juni 1996 nr. 38 om statlig naturoppsyn nytt § 2 første ledd nr. 7 skal lyde:

7. lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

IV

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid. Endringen i lov 21. juni 1996 nr. 38 om statlig naturoppsyn § 2 første ledd nr. 7 trer i kraft straks.

Første gang bestandsmålet for bjørn nås, skal Kongen straks gi forskrift om utvidet adgang til avliving i medhold av naturmangfoldloven § 17 tredje ledd. Deretter gjelder de alminnelige reglene.